

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 18 ΙΟΥΛΙΟΥ 1881

ΑΡΙΘ. 29

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. — Φιλολογική ιδιοκτησία. — Οἱ ἀληθεῖς παράγοντες τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας θρησκεία καὶ ἐλευθερία. — Ἰουλίου Σίμωνος: ὁ μικρὸς πολίτης. — Κεφάλαια. — Ὅλων τῶν λαῶν αἱ διάσῃμοι δίκαι: Οἱ ἐξ ἔρωτος δολοφόνοι: Ἡ ποιμενίς τοῦ Ἰδρύ. Ὁ νόριος Οὐλδᾶχ (1827). — Ἐδμόνδ Ἀβού: Γοργεὼν ἦτοι ζηλοτυπία.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Ἐν τινι τῶν τελευταίων φύλλων ἐπιθεωρήσεως γαλλικῆς ἀναγινώσκωμεν.

«Ἡνοῖξαν διαπραγματεύσεις μεταξὺ Κίνας καὶ Ἰαπωνίας πρὸς ὑπογραφὴν συμβάσεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἐξασφαλιζούσης τὴν φιλολογικὴν ιδιοκτησίαν. Ἡ Κινεζικὴ νομοθεσία ἀσφαλίζει εἰς τοὺς συγγραφεῖς διαρκὴ φιλολογικὴν ιδιοκτησίαν ἐπὶ τῶν ἔργων των, τιμωροῦσα τοὺς τυποκλόπους καὶ ἀπομιμητὰς ἔργων δι' ἑκατὸν βᾶδισμῶν καὶ φυλακίσεως τριετοῦς· πλὴν δὲν ἐξασφαλίζει αὐτοὺς καὶ κατὰ τῆς ἐξ Ἰαπωνίας τυποκλοπίας, ἥτις εἰσάγει διὰ λαθρεμπορείου εἰς ἐλαχίστην σχετικῶς τιμὴν τὰ προϊόντα τῆς εἰς Κίναν. Αἱ ἀρξάμεναι διαπραγματεύσεις σκοποῦσι νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ληστείαν ταύτην».

Ἐν Κίνα σκέπτονται σοβαρῶς περὶ ἐξασφάλισέως τῆς ιδιοκτησίας τῶν προϊόντων τῆς διανοίας καὶ ἐν Ἑλλάδι μεθ' ὅλα τὰ καυχήματα ἐπὶ τῇ διανοητικῇ μάλιστα προόδῳ μας μόλις δύο τῶν 209 ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ἐσχέφθησαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὸ ἱερώτερον τοῦ ἀνθρώπου κτῆμα, τὰ προϊόντα τῆς διανοητικῆς του ἐργασίας.

Οὐδεμία ιδιοκτησία εἶναι τόσῳ ἀναμφισβήτητος, τόσῳ βεβαία, μὴ ἔχουσα ἀνάγκην τίτλων οὐδὲ τύπων πρὸς βεβαίωσιν αὐτῆς, ὅσῳ ἢ τῶν ἔργων τῆς διανοίας, εἴτε βιβλία εἴτε καλλιτεχνήματα εἶναι ταῦτα· δὲν εἶνε ἀνάγκη καὶ νόμου εἰδικοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς· καὶ ἐν τούτοις πάντες γνωρίζομεν τὴν θρασυτητα τῶν τυποκλόπων, οὐ μόνον κερδοσκο-

πούντων, ἀλλὰ καὶ στρεβλούντων ἐν ταῖς καχοζήλοις ἀπομιμήσεσιν τῶν τὰ φιλολογικὰ ἔργα ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχουσι τυπογράφοι συστηματικῶς μετερχόμενοι τὴν τυποκλοπίαν, ἅτε ὑπ' οὐδενὸς περιοριζόμενοι νόμου. Καὶ προέβλεψε μὲν ὁ ποινικὸς νόμος ἐν ἄρθρῳ 432 περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν ἔργων τούτων, ἀλλὰ τόσῳ ἀτελὲς εἶναι τὸ ἄρθρον, ὥστε οὐδὲ μνείας καὶ ἀξίον εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ· ἐπιδέχεται τόσας νοθείας, ὥστε εὐκολώτατον τὴν ἐπαύριον τῆς ἐκδόσεως βιβλίου ὁ τυποκλόπος προσθέτων δύο σημειώσεις ἢ στρεβλῶν τινὰ τῶν κεφαλαίων, ἀναστρέφων τὴν τάξιν αὐτοῦ νὰ ἐκδώσῃ νέαν ἔκδοσιν ἐπιδιορθωμένην, χωρὶς ὁ ἐκδότης νὰ δύνηται νὰ διεκδικήσῃ δικαίωμα ιδιοκτησίας, παρεμπιπτόντως μόνον ἀναγνωριζόμενον αὐτῷ ἐν τῷ ποινικῷ νόμῳ, οὐδαμοῦ δὲ θετικῶς ἐν τοῖς νόμοις ἀναγραφόμενον.

Ἡ φιλολογικὴ ιδιοκτησία ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς κερδοσκοπίας, ἣν ἐν τῇ διαδόσει τῶν πνευματικῶν προϊόντων ἀνέπτυξεν ἡ εὐκολία τῆς ἐκτυπώσεως καὶ ἡ καθημέραν αὐξάνουσα κλίσις πρὸς τὰς πνευματικὰς ἡδονάς, τὰς μόνας πραγματικὰς τοῦ βίου ἡδονὰς συντελούσας εἰς τὸν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρώπου σκοπόν, τὴν ἐξευγένισιν αὐτοῦ, ἢ ἀναγνώρισιν λέγομεν τῆς ιδιοκτησίας τῶν πνευματικῶν προϊόντων, ἢ

ρητή εἶνε οὐ μόνον ἐκ τῶν σπουδαίων τοῦ νομοθέτου μέλημάτων, ἀλλὰ καὶ ὅρος πρὸς ὃν ἀποβλέπει πᾶς εἰλικρινῶς καὶ σπουδαίως σκεπτόμενος περὶ πραγματικῆς προόδου.

Τόσῳ δὲ μᾶλλον ἀναγκαῖος ὅρος εἶνε ἐν Ἑλλάδι, ὅσῳ μόλις ἀρχεται γεννωμένη μικρὰ φιλολογικὴ κίνησις, ἣν ἀνάγκη μάλιστα ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτοῖς νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἀνδρωθῇ καὶ ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς της.

Ἡ ἐξασφάλις ἰδιοκτησίας τῶν πνευματικῶν προϊόντων εἶνε ἐξασφάλις τοῦ μόνου προϊόντος τῆς ἐργασίας, ὅπερ ὁ νόμος ἀφῆκεν ἀπροστάτευτον. Ἡ παρεμπόπτουσα ἐκείνη πρόνοια, ἣν ὁ νόμος ἔλαβε παρ' ἡμῖν μέχρι σήμερον, δὲν εἶνε πρόνοια, εἶνε δίλεπτον ριπτόμενον πρὸς ἐπαίτην, ὅπως ἀπαλαγῶμεν αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο τὰ προϊόντα τῆς διανοίας παρ' ἡμῖν εἶναι προϊόντα ἐπαιτείας. Ἡ ἀναγνώρισις διαρκoῦς ἰδιοκτησίας τῆς διανοίας τῷ πρωτουργῷ παντός διδακτικοῦ φιλολογικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἢ οἰοῦντοτε ἄλλου προϊόντος τῆς διανοίας, δὲν εἶνε ἀναγνώρισις ὠφελείας ἀτομικῆς τοῦ πρωτουργοῦ τούτου εἶνε ἀναγνώρισις γενικῆς ὠφελείας. Τὸ βιβλίον εἶνε ἐκ τῶν ὀλίγων πραγματικῶν ἀξιῶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἀξία μάλιστα οὐδὲ κτηθεῖσα οὐδὲ καλλιεργηθεῖσα οὐδὲ αὐτομάτως παραχθεῖσα· εἶνε ἀξία πλασθεῖσα.

Καὶ ἐν ᾧ ἀναγνωρίζει ἡ πολιτεία δικαίωμα διαρκὲς ἐπὶ τῆς κτηματικῆς ἰδιοκτησίας δύναται νὰ ἀρνηθῇ δικαίωμα ὅμοιον τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ πλάσματός του τῷ πλάστῃ. Συλλαμβάνω ιδέας, δίδω αὐταῖς σάρκα διὰ τοῦ τύπου ἐν οἵᾳδήποτε μορφῇ, καὶ ὁ πρῶτος τυχὼν δύναται νὰ μοὶ εἴπῃ ὡς ἀγαθὸς τῆς Τριπόλεως τυπογράφος διὰ δικαστικῆς πράξεως πρὸ τινος ἔλεγε ἐκδότῃ τινι γραμματικῆς: «Κύριε, ἀφ' οὗ οἱ γραμματικοὶ κανόνες εἶναι γενικοὶ κανόνες ἡντλησας αὐτοὺς σου. Ἐκεῖθεν ἰσχυρίζομαι ὅτι ἡντλησα καὶ γὰρ.» Ἀλλ' ἡ μέθοδος ἐν τοῖς διδακτικοῖς, ἀλλ' ἡ μορφή ἐν παντὶ φιλολογικῷ ἔργῳ εἶνε λοιπὸν δικαίωμα καθ' ἑνὸς νὰ ἀντιποιῇται τῆς εὐφυίας περὶ τὴν εὐρεσιν μεθόδων πρὸς ἀπόδοσιν εὐγενοῦς μορφῆς, ἣν

δύναται τις νὰ δώσῃ εἰς ἄμορφον ὕλην, διότι ἡ ὕλη εἶνε κοινή; Τὴν φιλολογικὴν ἰδιοκτησίαν ὁ Ἀλφὼνς Κάρρ προέτεινε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ κυβέρνησις, ὅταν συνεζητεῖτο ἐν τῷ τύπῳ τὸ περὶ διαρκoῦς ἰδιοκτησίας, ἐν ᾧ ὁ γαλλικὸς νόμος τοῦ Ἰουλίου 1836 ἀτελῆς ἐξασφάλιζε μόνον τὴν ἐπὶ ζωῆς τοῦ πρωτουργοῦ: προτείνω ἔλεγε λακωνικώτατα τὸν ἐξῆς νόμον:

Περὶ ἰδιοκτησίας πνευματικῶν προϊόντων.

Ἄρθρον μοναδικόν.

Ἡ φιλολογικὴ ἰδιοκτησία εἶναι ἰδιοκτησία.

Κάπως ἀναλυτικώτερον ὀρίζει, ζητοῦν νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὴν, νομοσχέδιον ὑποβληθὲν ἐν τῇ παρελθούσῃ τῆς Βουλῆς συνόδῳ ἀλλὰ μὴ ψηφισθὲν οὐδ' εἰς πρώτην καὶ ἀνάγνωσιν. Τὴν ἐπιψήφισιν καὶ αὐτοῦ εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ἐπιταχύνοντας τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους ἐν τῇ προσεχεῖ συνόδῳ καὶ τὸ ἔθνος θὰ εὐγνωμονεῖ αὐτοῖς, ὅτι ἡσφάλισαν τὴν πρόδόν του.

ΟΙ ΑΛΗΘΕΙΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

ΤΗΣ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἐάν ποτε ἡ θεία Πρόνοια ἡγίασεν ἐθνικὴν λαοῦ τινος ἐξέγερσιν, ἐὰν ἐνετύπωσε χαρακτῆρα τσοῦτω ἱερόν, ὅσῳ καὶ πρωτοφανῆ, τοῦτο, ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀφυπνώσεως, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς σύμπασα εἰς παρμεγέθη μεταβληθεῖσα πυρὰν μετέτρεπεν εἰς σποδὸν τὰ εἰσβάλλοντα τουρκικὰ στίφη καὶ ἐξήμβλυνε τὴν αἰμοχαρῆ τοῦ κατακτητοῦ μάχαιραν. Κατ' αὐτὴν ἡ ἐλληνικὴ θέρμη καὶ φιλοπατρία ἐπὶ τοσοῦτον ὑπεξεκίνησαν, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς ῥυπαροτέρους διὰ τὸν ἄνθρωπον τίτλους ἐξήγνισαν, καὶ αὐτὸν τὸν—κλέφτην, ὅμοιον πρὸς τοὺς ἀρχαίους μεγατίμους προγόνους ἀνέδειξαν. Ποῖον ἕτερον ἔθνος ἡδυνήθη εἰς τὸν ἄσημον τοῦτον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τίτλον τοιαύτην νὰ ἐμποιήσῃ ἱερότητα καὶ ἀξίαν, ὥστε μετὰ σεβασμοῦ ἡ ἱστορία περὶ αὐτοῦ νὰ λαλῇ, καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ὁ Ἕλλην ν' ἀναπολῇ τοὺς Ἡρακλείους τοῦ ἥρωος ἄθλους; Τοῦτο δὲν τεκμηριοῖ ἀκαταπόνητον πρὸς τὰ μεγάλα τάσιν, ἀκαταδάμαστον πρὸς τὸν εὐγενῆ καὶ ὑψηλὸν ζῆλον καὶ τοιαύτην περὶ τὸν ἐθνισμόν καὶ τὴν αὐτονομίαν δυνάμειος ἔντασιν, οἷα μόνη

δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ ἡγεμονικῶς τὸ ἔθνος εἰς τὸν θαυμασμόν τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ὁμοεθνῶν; Οὕτως τί ἄλλο ὑπῆρξεν ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις ἢ μαρτύριον τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν ᾧ, οὐ μόνον οἱ χρῆστοι ἀπεθεώθησαν, ἀλλὰ καὶ οἱ πονηροὶ δάφνης ἀρετῆς καὶ σεβασμοῦ μάρτυρες, ἀντὶ μομφῆς, ἡξιώθησαν. Τηλικαύτην δυνάμειν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν θέρμην, οὐδὲν ποτε ἥσθετο ἔθνος, οὐδὲν ποτε μέχρις ὁστέων ἐθίγη ὑπὸ τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀγάπης.

Ὁ μὲν ἐν Ἑλλάδι μάρτυς, συσθλῶμενος τὰ μέλη αὐτοῦ, εἰσὶν αἱ τῶντι σιγὴν καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀνέβλεπεν, ὁ δὲ ἐν Εὐρώπῃ φιλοπατρὶς στασιαστής, εὐκαμπτος εἰς ἀπειλὴν ἢ δῶρον, σπανίως διέμενεν ἀκατάβλητος· ὁ μὲν ἀποθνήσκων τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ ἀνεπὶλαι, ὁ δὲ πίπτων τὸ ὕστατον ἐν τῇ τελευτῇ του διέβλεπε τέλος. Ἐν τῇ γενεθλίῳ χώρᾳ ἡμῶν ἐν ἣ τοσοῦτον ἀφρόνως ἐσπάρησαν οἱ ἱερώτεροι τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καρποὶ, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος ἐφάνη ἀείποτε θαυμαστῶν καὶ ὑψηλῶν προσόντων γόνιμον, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ βλαστήσῃ ἡ ἀρετὴ, τῶν ἀδυνάτων νὰ ὑπνώσῃ ἐπὶ τέλους τὸ αἶσθημα. Χώρα ἐν ἣ τοσαῦτα κατεβλήθησαν σπέρματα ἀληθείας καὶ τοσοῦτοι διέλαμψαν διὰ τῶν αἰώνων πυρσοί, ἐν ἣ ἡ μέλλουσα καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἐνεχυρομένη ἀνάστασις, δὲν ἡδύνατο ἄνευ ἀνατροπῆς τῶν ἱστορικῶν νόμων νὰ διαμείνῃ ἐπὶ πλέον νεκρά, εὐρὺ κοιμητήριον τῆς ἀρχαίας εὐκλείας. Ἐπέπρωτο νὰ ἐγερθῇ καὶ ἡγέρθη. Τοιαύτη φαίνεται μυστηριώδης ἐδέσποζε δυνάμεις, τοιαύτη διαύγεια κατεῖχε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, ὥστε ἐνώπιον τῆς διηγεοῦς παραστάσεως ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς διαλάμψεως μυχίου ἐν τῇ συνειδήσει φωτὸς ἀπεσβέννυτο ἡ φρικώδης τοῦ θανάτου ὄψις καὶ ἀπεπνίγετο πᾶν ἀσθενὲς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ συναισθημα. Ὁ μελετῶν τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν κατ' ἀνάγκην ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἕλλην θανάτῳ θάνατον πατήσας ἀμιγῆς καὶ γνήσιος ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου ἐξῆλθεν ὡς οἱ ἀπὸ τῆς ἐρυθρᾶς καμίνου νεαροὶ καὶ ἄμωμοι παῖδες. Συνησπίσθησαν δὲ οἱ Ἕλληνες, οὐχὶ ὅπως τὸ παρελθὸν ἀνατρέποντες, νέας ἰδρύσωσιν ἀρχὰς διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἀδελφῶν των, οὐχὶ ὅπως καταχράνῃσι τὸ ὑψηλὸν τῆς ἠθικῆς ἐγέρσεως βῆμα δι' αἱμάτων καὶ παρεκτροπῶν φρενολήπτου νεότητος καὶ ἀμαθοῦς συρφετοῦ, οὐχὶ ὅπως ἀφαιπάσωσι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ὁμοίων των, ἵνα τὴν καταθῶσιν εἰς χεῖρας ὁμοεθνῶς ἀνικάνου, οὐχὶ

ὅπως καταρρίψωσι γηραιὸν ἐν κακοῖς καὶ εὐρωπῶντα θρόνον, μηδὲν ἕτερον πράττοντες ἢ μεταπίπτοντες ἀπὸ τυράννου εἰς Κλέονας, οὐχὶ τέλος ὅπως ὑπερείσωσι κραδαινόμενον πολιτικὸν σύστημα, ἢ ὑποσκάψωσιν ὀλέθριον τοῦ μεσαιωνικοῦ σκότους ἱδρυμα, ἀλλ' ὅπως ἀποσείσωσιν τὸν βαρυτράχηλον τῆς βαρβαρότητος κλοιὸν καὶ εἰς ἐν αὐτόνομον ἐγαιρόμενοι ἔθνος καταδείξωσι τοῖς πᾶσι τὴν ἐθνικὴν των ἀνάστασιν, ὡς μόνην ἀπόρροϊαν τῆς ζωτικότητος τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθνους δυνάμειος καὶ ἀναγκαίαν συνέπειαν τῆς διηγεοῦς τηρήσεως τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐθνικῆς ἐστίας πυρός. Ἐν τῇ ἐστὶα ταύτῃ τὸ ἀκραίφνές περιεσώθη φρόνημα καὶ ἐπαγνώθη ἡ ἠθικότητος τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἡ μόνη αὕτη τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος πηγή. Ἡ ἱστορία παρέχει ἡμῖν παμπληθῆ παραδείγματα ἐθνῶν, ἅτινα ἡ ὑπὸ τὸ κράτος ξενικοῦ ζυγοῦ νεκρωθέντα ἐντελῶς ἀπεσβέσθησαν ἢ ἀπερροφήθησαν μοιραίως ὑπὸ τῶν κατακτητῶν αὐτῶν. Τὸ ἐλληνικὸν ὅμως ἔθνος οὐ μόνον τὸν ἀρχέτυπον αὐτοῦ διέτηρησε τύπον, οὐ μόνον τὴν αὐτονομίαν ὑπὸ τὸν κατακτητὴν περιέσωσεν, ἀλλὰ καὶ τὸ βαθὺ τῆς ἐλευθερίας αἶσθημα ἐν πολλοῖς διετράνωσε καὶ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ ἀκηλίδωτον ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου ἀπέσπασε. Μονῆρες ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ κεῖται τὸ παράδειγμα ἀγῶνος ἐθνικοῦ, κύριον ὑπέρισμα ἔχοντος τὴν θρησκείαν. Ἡ ἱερὰ αὕτη δυὰς τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας νέα ζωογόνα ἐν τῇ ἐλληνικῇ κοινωνίᾳ κατέθηκαν σπέρματα, ἀφ' ὧν ἡ σωτηριώδης τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως ἐξῆλθεν ἀρχή. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τὰς ρίζας τῆς ἔχει ἐν τῇ ἀχράντῳ τῆς θρησκείας μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐνώσει, ὧν ἡ μὲν προγονικὸν κληροδότημα εὖρε τὸ συμπλήρωμα αὐτῆς ἐν ἐκείνῃ, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπορρέουσα, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἐδραῖον ὠκοδόμησεν οἶκον.

Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ χώρα ὑπῆρξε τὸ γεωγραφικὸν ἐκεῖνο σημεῖον εἰς ὃ ἐπέπρωτο νὰ ἐνωθῶσιν αἱ δύο αὐταὶ ἀδελφαὶ ιδέαι, ἡ μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐκπορευομένη, ἡ δὲ ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπορρέουσα, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν ἢ ὁ ἀδελφικὸς ἀσπασμὸς τῆς μοιραίας ταύτης ἐπὶ τέλους ἐνώσεως. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ παρατηρεῖται ἀληθῶς τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας ταύτης ἐνώσεως καὶ μέγα ἀποκομίζεται διδάγμα ὁ παρατηρητὴς περὶ τῆς ἰσχύος αὐτῆς, καὶ περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦναντίον τῆς μονήρους τῶν δύο τούτων στοιχείων ὑπάρξεως. Ἡ μὲν ἀρχαιότης, καίπερ

τὴν κατ' ἰδέαν ἐλευθερίαν σαφῶς συλλαβοῦσα, καί-
περ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς δύναμιν ὀρθῶς καὶ βαθέως
κατανοήσασα, ἐστερεῖτο τοῦ ἐθνικοῦ στοιχείου, ὅπερ
ἐπὶ τὰ πρόσω ὠθεῖ, ἅτε ἐστερημένη τοῦ ἐτέρου ἐκείνου
κέντρου, τῆς ἐτέρας ἀγκύρας τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως
καὶ ζωῆς, τῆς ἀληθινῆς δηλονότι θρησκείας. Οὕτως
ἡ ἐλευθερία μόνη ἀνίσχυρος καὶ νεκρά, ἀμοιροῦσα
ζωῆς καὶ θέρμης, ἦν ἀδύνατον νὰ συγκρατήσῃ
τὸ καταπίπτον ἔθνος, τῶν ἀδυνάτων νὰ ἐμποιήσῃ
τὴν καρτερίαν ἐκείνην καὶ ἐμπέδωσιν τῆς ἠθι-
κότητος τοῦ λαοῦ, οἷα μόνη, σιδηροῦς τῶν ἐθνῶν
στῆλος, ὑπισχνεῖται διηνεκῶς τὴν ζωὴν, καὶ ὑπεμ-
φαίνει τὴν ἐξέγερσιν ἐν ὧρᾳ θανάτου. Τοῦτο ἐπραγ-
ματώθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι, εἰς ἣν ἐπέπρωτο
νὰ λάβωσι τὸν καθαρῶς ἀνθρώπινον αὐτῶν τὰ δόγματα
τῆς ἀρχαιότητος ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς ἣν
σταυρὸς καὶ ἀρχαιότης εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν
τὸ ἔθνος ὠδήγησαν. Ἡ νεαρὰ Ἑλλάς, ἄλκιμον
τῆς ἀρχαίας τέκνον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀδελφὴ,
ἐδέξατο τὰς ἀρχὰς τῆς μητρὸς καὶ ἠσπάσατο τὰ
δόγματα τῆς ἐτέρας, ὡς ἀσφαλὴ καὶ ἐνείκῃ ὁδῶν,
δι' ἧς ἐμελλε τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς αὐτονομίαν νὰ
θίξῃ. Παρέχει δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν περισπούδαστον
μᾶθημα καρτερικῆς ἰσχύος καὶ δυνάμεως καὶ ἀνα-
κηρύττει τὴν δύναμιν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τὴν
ἀλήθειαν τῆς ἀρχαιότητος.

Ἀρχαιότης λοιπὸν καὶ χριστιανισμός, ἦτοι ἀλή-
θεια καὶ θεότης, ἐν τῇ Ἑλλάδι συνενωθέντα, καὶ
ἐν τῇ Ἑλλ. ψυχῇ ἐμφωλεύσαντα, ἐγέννησαν τὴν
μεγάλαν ταύτην ἐθνικὴν ἀνάστασιν, βέβαιον τοῖς
πᾶσι παρέχοντα μαρτύριον τῆς παντοδυναμίας
τοῦ χριστιανισμοῦ κατέναντι τῆς ψευδοῦς τῶν Ἀ-
σιανῶν θρησκείας.

Ἡ Ἑλλάς, νέα τοῦ χριστιανισμοῦ σάλπιξ, ἐπε-
τέλει τὴν εὐχὴν τῶν προγόνων τῆς, καὶ ἐξεπλήρου
τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Χριστοῦ. «Γινώσασθε τὴν ἀλή-
θειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ἡμᾶς.» Ὁ ἀγὼν
αὐτῆς τοσοῦτον ἀληθὴς ὅσῳ καὶ ἱερός, προῖον δὲ
τῆς ἐνώσεως τῶν δύο τούτων παντοδυνάμων ἀρ-
χῶν, νέαν διέχυσε τῆς ἀληθείας ἀναλαμπήν, καὶ
τὴν ἐθνικὴν ἀθανασίαν ἐν τῇ ἠθικῇ δυνάμει τορῶς
διεστράνωσεν. — Ὁ νέος Ἕλλην ἐν τῷ χριστιανισμῷ
τὴν προγονικὴν ἐλευθερίαν ἀσκών, τοσαύτην προσε-
κλήσατο δύναμιν, ὅσην παρέχει καρτερίαν ἡ Χρι-
στιανικὴ τῆς ἐλευθερίας ἰδέα. Καὶ οὕτως, ὡς ἐλέγο-
μεν ἄλλοτε, ἀπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ ἐλευθερία
φιλανθρωπικώτερον περιβάλετο τύπον, διότι ἐν τῇ
νέᾳ βαπτισθεῖσα πηγῇ, ἀλήθεια ἐκείθεν ἐκλήθη,

προβληθεῖσα ὡς μέσον πρὸς ἐφίξιν τοῦ ἀνθρώπινου
σκοποῦ. — Ὅντως ἡ ἀρχαιότης πίπτουσα, μαρτυ-
ρεῖ τὴν ἀνάγκην τοῦ φιλανθρωποτέρου τούτου τῆς
ἐλευθερίας τύπου, καὶ καταρᾶται ἀπαισίως τὴν
διαβρωτικὴν τοῦ ἐθνικοῦ δουλείαν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ
Ταρχητὰ πέτρα ἀπάντων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. — Ἡ
νέα ὁμῶς Ἑλλάς, ἀμοιροῦσα τοιούτων κοινωνι-
κῶν στιγμῶν, καὶ μόνον στοιχεῖα ζωῆς περιέ-
χουσα, ἅτινα ἐνέκλειεν ὁ Χριστὸς ἀφ' οὗ ἐπὶ τέσ-
σαρας αἰῶνας ὑπνώσεν ὑπὸ τὸν Κατακτητὴν ὕπνον
δουλείου καὶ μικροῦ, ἐπανέστη ἰσχυροτέρα ἢ ἄλλοτε
διότι ἀποβαλοῦσα ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ τὸν κατερ-
ρυπωμένον βυζαντινὸν χιτῶνα, ἀνέλαβε τὴν γνη-
σίαν τοῦ Ἑλλήνος χαλμύδα, ἵνα καταθράυσῃ καὶ
πάλιν τὰς πέδας τοῦ τυράννου αὐτῆς. Τοιοῦτοτρό-
πως καὶ ἕτερον διορώμεν αἷτιον ἀναφλέξαν τὴν ἐλ-
ληνικὴν ἐπανάστασιν, τὴν κατὰκτησιν αὐτῆς ὑπὸ
τῶν Τούρκων, δι' ἧς τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐν ἐαυτῷ
συναγερθὲν καὶ εἰδὸς τι αὐτονομίας ἐν τῇ διοική-
σει ἀπολαύσαν, κατὰ λόγον τῶν βυζαντινῶν ἀσχη-
μιῶν καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν χρόνων ἐ-
κείνων, νέας δυνάμεις ἐκτῆσατο καὶ εἰς ἀνάστασιν
παρεσκευάσθη. Πλὴν μεθ' ὅλα ταῦτα οὐδὲν κατα-
πληκτικὸν ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐπαναστάσει ὡς τοιαύτη
βλέπομεν, καθ' ὅσον αὕτη, προῖον ἀναγκαῖον τῆς
προαιωνίου παρασκευῆς, καὶ τῆς ἠθικότητος τοῦ
ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐξήλθεν ἀπὸ τῆς δουλείας, ὡς ὑπὸ
τῆς νυκτὸς ἡ ἡμέρα, ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τὸ ἔαρ.
Ὡς οὗτος ἐγκλείει τὰ στοιχεῖα, τοῦ ἔαρος, τοῦτο
δὲ ἀναγκάτως ἐκείθεν ἐξέρχεται, ὡς ὁ θάνατος φέ-
ρει κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ζωὴν, οὕτως ἡ ἐλληνικὴ
δουλεία ἐγκλείουσα τὰ σπέρματα τῆς ἐθνικῆς ἀνα-
στάσεως ἐγέννησε ταύτην, τέκνον ἐλεύθερον ἐκ δού-
λης μητρὸς.

Τὸ καταπληκτικὸν ὅμως ἐγκτεται ἐν τοῖς τοῦ
φαινομένου τούτου αἰτίαις, ἐν τῇ μικρᾷ προπαρα-
σκευῇ τῆς μεταβάσεως ταύτης, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ
λόγῳ αὐτῆς, καθ' ὅσον τούτου γνωσθέντος, εὐχερῶς
τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ἐρμηνεύεται. Ἐὰν λοιπὸν
ιδίως ὁ Χριστιανισμὸς ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ τῆς ἐλευθε-
ρίας προγονικὴ συναίσθησις ἀφ' ἐτέρου, τὸ μέγα
τοῦτο παρήγαγον ἔργον, ἐὰν τὸ κέντρον τυγχάνῃ
τοσοῦτω ἱερὸν, ἀδυνατοῦμεν νὰ στιγματίσωμεν τὴν
ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὡς πάσας τὰς ἄλλας, ἅτε
ἐχούσας πολλὰ τὰ μεμπτὰ παρὰ τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου.

Καὶ δὴ ἡ γαλλικὴ τοῦ 89 ἐπανάστασις, ὅλως
διάφορος τὸν χαρακτῆρα καὶ ἐν πολλοῖς τὰ αἷτια,
ἐστερεῖτο τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις μεταβάλλει

τὸν χθὲς δούλον εἰς ἥρωα τὸν χθὲς δέσμιον εἰς
ἀτρόμητον σήμερον. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡμῖν ἡ ἀκρι-
βὴς τῆς ἱστορίας ἔρευνα, θεωρούσης αὐτὴν ὡς
μικρὰν ἀναχωρῆν τοῦ μεσαιωνισμοῦ, σπαράγμων
στιγμιαίων ἐθνῶν, μετὰπίπτοντος ἀπὸ τυράννου
εἰς ἰσχυρὸν παντοκράτορα. Ἰκανῶς ἐδίδαξεν βε-
βαίως καὶ αὕτη τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ παρέσχεν
αὐτῇ τὰς θείας τοῦ λόγου ἀρχὰς, ὡς ἐθνικὸν ὅμως
ἔργον, ἀμοιρεῖ τοῦ ὕψους ἐκείνου, καὶ τῆς δυνάμεως
τοῦ ἐπιτελεῖν καὶ περατοῦν τὸ ἀρξάμενον, διὸ καὶ
ἡ τὴν τυραννίαν φεύγουσα Γαλλία ἐπέπρωτο νὰ
ὑπαχθῇ εἰς αὐτὴν αἰματόφυρτος ἔτι ἐκ τῆς κατ'
αὐτῆς πάλης· ἐπέπρωτο νὰ παρασκευάσῃ τὴν ὁδὸν
πρὸς αὐτὴν διὰ τῆς ἐξασθενήσεως καὶ καταπτώσεως
τῶν δυνάμεων, χεὶρ δὲ στιβαρὰ ἐπελθοῦσα ἐδάμασε
τὸ μάτην σπαρᾶχθὲν γαλλικὸν ἔθνος. Ἐλείπετο
λοιπὸν ἡ θρησκευτικὴ τῆς ἐλευθερίας ἀντίληψις, καὶ
ἀπῆν ἡ παμφάγος ἐθνικὴ καὶ ἀκαταδάμαστος δύ-
ναμις. Ἀπεπειράθησαν μὲν νὰ διεγείρωσι τὸ αἰ-
σθημα τοῦτο, καὶ προσέβησαν εἰς τὸ νὰ ἐνριζώσωσι
βαθέως αὐτό, ἀλλ' ἡ θρησκεία ἐμπαιζομένη μὲν κατα-
στρέφει, ὑμνουμένη δὲ μόνον δημιουργεῖ καὶ παρά-
γει. Ἐστερεῖτο λοιπὸν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τὴν
καρτερικὴν τοῦ ἀντέχειν δύναμιν, τὴν ἀρετὴν τοῦ
ἀντιτάσσειν φραγμὸν, εἰς ὅ, τι ἀπέκλεισε καὶ ὀρι-
στικῶς κατεδίκασε. Μόνος ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἡ
βαθεῖα τῆς ἐλευθερίας συναίσθησις, τὴν δύναμιν
τίκτουσι ταύτην, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἀνα-
τρέπον δημιουργεῖ, καὶ δημιουργοῦν προβαίνει· διότι
ἐν μόνῃ τῇ δυάδι ταύτῃ συγκεντροῦνται ἐν ἐνότητι
αἱ τρεῖς τοῦ λόγου θεαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἡ ἀν-
θρώπινος διάνοια ἀπὸ πολλοῦ ἐπεζήτησε καὶ τείνει
νὰ ψαύσῃ, ἡ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ δικαίου.
Ἐτέρωθεν, καίτοι ἡ βία ἐξέγερσις κατεδικάσθη
ὑπὸ τῆς ἱστορίας, καίτοι ὡς μέσον ἱστορικῆς ἀνα-
πτύξεως καὶ ἐξελιγμοῦ πρὸς τὴν πρόοδον ἀναγρά-
φεται μᾶλλον ἡ εἰρηνικὴ καὶ ἀναίμακτος ἐθνικὴ ἐπα-
νόρθωσις τῶν κακῶς κειμένων, καταρῶνται δὲ τινες
αὐτὴν λέγοντες ὅτι οὐδέποτε ἡ τοῦ δικαίουματος
ἐνάσκησις παράγει κακόν, οἷον τὸ τῆς πάλης, καίτοι
ἀληθῆ λέγομεν ταῦτα, οὐχ ἥττον ἐν τῇ προκειμένῃ
περιστάσει δὲν θέλει διαστᾶσι ὁ ἱστορικὸς μετὰ θάρ-
ρους νὰ ἐξομοιώσῃ τὴν ἐλλ. ἐπανάστασιν ἀναπολῶν
ὅτι οὐχὶ κατ' ἀδελφῶν ὡς οἱ ἄλλοι, οὐχὶ πρὸς πολι-
τικὴν μεταμόρφωσιν, ἀλλὰ πρὸς ἐθνικὴν ἀνέγερσιν
καὶ ἀποσεισμόν τοῦ ἐπικαθημένου τυράννου, ὁλόκλη-
ρον συνησπίατο ἔθνος τὴν αὐτονομίαν αὐτοῦ κατὰ
τῶν ἐχθρῶν του διεκδικοῦν. Οὐχὶ ἡ Ἑλλάς κατὰ

τῆς Τουρκίας ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τοῦ Ἰσλάμ
ἤσαντο τὴν νίκην· ἐμάχετο ἡ ἀλήθεια κατὰ ψεύ-
δους, τὸ δίκαιον κατὰ τοῦ ἀδίκου, τὸ ἀγαθὸν κατὰ
τοῦ πονηροῦ. Πάλιν τοιαύτη ἀρχὴ καὶ δυνάμεις
ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν,
καὶ ὕλικὴν δι' αὐτῶν λαβοῦσα ὑπόστασιν, εἰς ἱερὸν
κατέληξε θρίαμβον, καταδείξαντα τοῖς πᾶσι τὸ
ἀκαταπόνητον τῆς ἠθικῆς τοῦ ἐθνικοῦ δυνάμεως,
ὡς μόνος ἰσχύος πηγῆς.

Ὁ ὑπὲρ πίστεως οὗτος ἀγὼν παρασκευαθεὶς ἐν
τῇ δουλείᾳ, διεξήχθη γενναίως ἐν τῷ πεδίῳ καὶ
μετὰ μακροῦς καὶ ἐπωδύνους ἀθλοῦς ἤγαγεν εἰς
τὴν αὐτονομίαν τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ὅπερ νόμῳ ὑπεῖ-
κον, ἐμελλε νὰ ἀναστῇ θάσσον ἢ βράδιον· ὡς δὲ ἡ
ἀντίθεσις θετικοῦ τινος δικαίου πρὸς τὴν προκεχω-
ρημένην διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ἔθνους τινὸς τὴν
ἐσωτερικὴν παράγουσι ῥῆξιν καὶ τὴν πολιτικὴν με-
ταμόρφωσιν, ὡς τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ τῶν κυριωτέρων
ἐπαναστάσεων τῆς Δύσεως, ὡς ἡ ἀσυμφωνία, λέγο-
μεν αὕτη χαράσσει τὴν πρὸς τὸ μεταρρυθμίζειν
ὁδόν, οὕτως ἡ ἀντίθεσις καὶ ὑπεροχὴ τοῦ ὑπο-
κειμένου λαοῦ πρὸς τὸν δεσπότην, ἡ μείζων δια-
νοητικὴ ἀνάπτυξις αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἡ βαθεῖα τῆς
ἐλευθερίας συναίσθησις καὶ ἡ τῆς θρησκείας δια-
φορά, ἥτοι πνεῦμα γοργὸν καὶ ἀκατάβλητον ἐγέν-
νησαν τὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν, περατωθεῖσαν διὰ
τῆς συνασπίσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἠθικῆς, ἣν
ἐκ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀφθόνως
τὸ ἔθνος ἥρπυετο. Οὐχὶ λοιπὸν ἐν τοῖς αἰτίαις ὡς τὰ
τούτοις προδήλοις οὔσι κεῖται τὸ μέγα καὶ περι-
σπούδαστον τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς
ὡς μέσοις εὐτυχῶς διεξαγωγῆς καὶ ἐπιστέψεως
ἀγῶνος τοσοῦτον ἀνίσου, παραβόλου καὶ τολμηροῦ.
Ἐκεῖ κεῖται τὸ μεγαλεῖον, ἐκεῖ ὑποφώσκει τὸ μο-
νῆρες, τὸ ἴδιον, τὸ ἐλληνικόν, κατ' ἀντίθεσιν τῶν
λοιπῶν ἐν τῇ Δύσει πολιτικῶν μεταβολῶν, αἵτινες,
τὴν μὲν πηγὴν ἐν μέρει ὁμοίαι πρὸς τὴν ἡμετέραν
οὔσαι, διάφοροι τυγχάνουσι τὴν διεύθυνσιν, ἐξόχως
δὲ τὰ πρὸς τελείωσιν μέσα· καθόσον, ἐρευνῶντες
τὰς κυριώδεις τῶν τοιούτων παρατόλμων βημάτων
αἰτίας, εὐρίσκομεν αὐτάς ἐν τῇ διηνεκεῖ διαφωνίᾳ
στασίμου καὶ δεσποτικῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀνοικείου
πολιτικῆς μορφῆς πρὸς τὰς ἐλευτέρας ἐνὸς λαοῦ ἢ
ἐνὸς ἐθνικοῦ ιδέας. Ἀλλὰ τοιαύτην διαφωνίαν, ἀν-
τίθεσιν καὶ μῖσος ἐθνικὸν τὰ μάλιστα, πρὸς τὴν
δεσπόζουσαν ἀρχὴν διοροῦμεν ἐν ἀπάσῃ τῇ ἐλλη-
νικῇ ἐπαναστάσει ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως αὐτῆς μέ-
χρι σήμερον. Δυὰς ἐθνικῶν πνευμάτων, ὧλων ἀντι-

θέτων πρὸς ἄλληλα τὴν καταγωγὴν, τὸ θρήσκευμα, τὴν γλῶσσαν, ὧν θάτερον ὑπέροχον τὴν διάνοιαν, φύσει ἐλεύθερον, ἀνεπίδεκτον δι' ἀφομοιώσεως, ἐπέ-
πρωτο νὰ διχασθῇ καὶ τέλεον νὰ περιέλθῃ εἰς σύγ-
κρουσιν. Συρροή εὐτυχῆς τοσούτων αἰτίων, ὧν ἐξέ-
χουσι τὰ προμνησθέντα δύο, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς
θρησκείας συμφυᾶ τῇ ἐλληνικῇ πνεύματι στοιχεῖα,
ἅτινα οὐ μόνον ὡς εἵπομεν αἰτία παραγωγῆς, ἀλλὰ
καὶ οἱ κύριοι στύλοι τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τελουμένου
ὑπῆρξαν, γεννῶσι φυσικῶς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἱστο-
ρικός νόμος ὁ τῆς προόδου ἡγάγε τὸ ἔθνος εἰς τὴν
ιδίαν αὐτοῦ ἀπελευθερώσιν. Ἀλλ' ἡ ἐν μέρει αὕτη
ταυτότης τῶν αἰτίων ἐκλείπει ἐπὶ τῆς διευθύνσεως
τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν πρὸς ἀποπεράτωσιν μέ-
σων. Αἱ ἐν τῇ Δύσει ἐξεγέρσεις προκληθεῖται, ὡς
εἵπομεν, ἐκ τῆς ἀποτόμου ἀντιθέσεως τοῦ προο-
δεύοντος ἔθνους πρὸς τὴν σκότιον πολιτικὴν μορ-
φὴν αὐτοῦ, ἀρμύζουσαν μᾶλλον εἰς ἐποχὴν παρα-
λεληθυῖαν καὶ σκοτεινὴν, ἔτεινον εἰς τὴν μεταβο-
λὴν αὐτῆς καὶ τὴν καθίδρυσιν νέου πολιτεύματος,
συνάδοντος μᾶλλον πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ λο-
γικοῦ καὶ τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας,
κατὰ τοῦτο ἄξιαι μνείας, ὅτι ἐσκόπουν τὴν ἀπα-
γόρευσιν τῆς ἐλευθερίας, ἐν ἐκείνῳ δὲ ἐπίμεμπτοι
καὶ κατακριτέαι, ὅτι ἀπετεινόντο κατ' ἀδελφῶν
καὶ συστήματος, ὅπερ ἡδύνατο νὰ ἀνατραπῇ διὰ
τοῦ ἐτέρου τρόπου τῆς ἱστορικῆς προόδου, ἥτοι τῆς
εἰρηνικῆς καὶ βαθμιαίας ἀνατροπῆς τῆς ἐπικρατού-
σης νομοθεσίας καὶ πολιτεύματος, διὰ τῆς μορφώ-
σεως τῶν πολιτικῶν ἡθῶν καὶ τῆς πνευματικῆς τοῦ
ἔθνους ἀναγεννήσεως. Ὑπῆρχε λοιπὸν ἐλευθερία
ἐκλογῆς περὶ τὰ ληπτέα μέτρα πρὸς πραγμάτωσιν
τοῦ σκοποῦ, ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀναίμακτος εἰς τὸ αὐτὸ
ἄγουσα ὁδὸς διηνοίγετο, ἐξελέξαντο ἀφ' ἐτέρου
τὴν ἀκροσφαλὴ ὁδὸν τῆς βιαιᾶς ἐξεγέρσεως, τὴν
αἱματηρὰν ἀρχὴν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ καὶ
πολέμου. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἐπανάστασις τοῦ
89 ἐν Γαλλίᾳ, ὑποσκάπτουσα τὸν μεσαιωνισμόν
καὶ ἀνατρέπουσα τὸ ὕστατον αὐτοῦ λείψανον ἐν τε
τῇ πολιτεύματι καὶ τῇ νομοθεσίᾳ. Τούναντίον ἡ
τοῦ 1688 ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡπιωτέρα τῆς πρώτης, λύουσα
τὸ ζήτημα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἐθνικοῦ στοι-
χείου κατὰ τοῦ μοναρχικοῦ, καταδικάζουσα δὲ
πᾶν ὅ,τι ἀντέκειτο εἰς τὰς ἀξιώσεις ἔθνους ὑπὸ
συνταγματικὸν ζῶντος πολίτευμα, ἥττον ἀγρίως
εἰς τὸ ἔργον προέβη, διὰ τὸ εὐχερὲς ἴσως αὐτοῦ,
διότι δὲν προέκειτο νέον νὰ εἰσαγάγῃ οἱ Ἀγγλοὶ
σύνταγμα ἢ ν' ἀνατρέψῃ ὡς ἐν Γαλλίᾳ σαθρὸν πο-

λιτικὸν ἔδρυμα, ἀλλὰ νὰ περατώσῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ
προαίωνιον πάλιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας κατὰ τῆς
βασιλευσύνης ἀρχῆς, ἥς αἱ παρεκτροπαὶ ὑπέβαλλον
σκοτίους κατὰ τῶν καθεστώτων σκοπούς. Ἐτέρω-
θεν ὁμοῦς ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις, ὅπως διάφορος
τὴν διεύθυνσιν, ἦτο ἡ μόνη καὶ ἐνιαία ὁδὸς πρὸς
ἐφίξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθερώσεως.
Σπάνις μέσων, ἀποκλείουσα τὴν ἐλευθερὰν ἐκλογὴν,
μὴν ὁδὸν ὑπεδείκνυσεν, ἐν μέσων ὑπηγόρευσε, τὴν
θραῦσιν τοῦ βαρύνοντος δουλικοῦ ζυγοῦ. Διαφεύγει
λοιπὸν τὴν μορφὴν τῆς ἐκουσίας ἐκλογῆς τοῦ κα-
κοῦ, ἡ δὲ ἀνάγκη ἐξαγνίζει τὸ ἐθνικὸν βῆμα καί,
ἀποτρέπουσα πᾶσαν ἐπίκρισιν τῶν ἐπερχομένων,
ἀποσπᾷ τούναντίον συνήγορον τῆς ἐπιστήμης φω-
νὴν, μὴδὲν ἐν τούτῳ ἐχούσης νὰ ψέξῃ. Τοιαύτη ἡ
ἡμετέρα ἐπανάστασις οὐσα, ἐσκόπει οὐχὶ πλέον εἰς
σφαγὴν ἐμφύλιον ἢ ἀνατροπὴν ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ,
ἀλλὰ εἰς τὴν ιδίαν ἐκυτῆς ἀπελευθερώσιν, εἰς τὴν
δικαίωσιν τοῦ ὑψηλοτέρου δικαίωματος τοῦ ἀνθρω-
πίνου πνεύματος, τὴν ἱκανοποίησιν τῶν παραγγελ-
μάτων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν
προγονικῶν παραδόσεων.

Διάφορος λοιπὸν ἐν αὐτῇ ὁ σκοπὸς καὶ συνεπῶς
ἡ κατεύθυνσις καὶ τοσοῦτον ἄγνός ὅσον καὶ μέγας
ὑπῆρξεν. (Ἐπεται συνέχεια.)

ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν.)

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πλησίον
ἐκεῖ μοι δεικνύουσι τὴν οἰκίαν. Ὡθῶ τὴν κιγκλι-
δωτὴν θύραν καὶ ἐνώπιον ἐμοῦ παρουσιάζεται γυνὴ
ἀρεστὰ προβεβηκυῖα, ἀλλὰ φιλόφρων. «Ἐλένη! —
Ἀνάδοχέ μου!» Τὴν ἐναγκαλίζομαι ἐγκαρδίως —
«καὶ ὁ πατήρ σου! — Εἶνε ἐπάνω ἀνοίγων δέ-
σμην βιβλίων! Ποία χαρὰ δι' αὐτὸν ὅταν σᾶς
ἴδῃ, ἀνάδοχέ μου!» Τρέχει αὕτη πρὸς τὴν κλίμα-
κα, τὴν ἀκολουθῶ ἐγὼ κατόπιν, καὶ τρία ἢ τέσ-
σαρα τέκνα ἀκολουθοῦσιν ἡμᾶς ἐπίσης, φωνάζοντα
δυνατώτερὰ ἡμῶν ὁ Ἀνδρόνικος μᾶς ἤκουσεν,
ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ ἐκτείνει τοὺς βραχίονας·
«Κωστάκη μου! κύριε καθηγητά!» Τὸν τελευταῖον
τοῦτον λόγον εὐρίσκομεν τόσῳ γελοῖον καὶ ἡ Ἐλένη
καὶ ἐγὼ, ὥστε ἐκρηγνύμεθα εἰς γέλωτα μέχρι δα-
κρύων.

Τὰ τέκνα γελῶσι καὶ αὐτά, ὡς ἡμεῖς, χωρὶς
νὰ γνωρίζωσι διατί. Τώρα δὲ παρατηρῶ ὅτι ἦσαν
δύο: παῖς ἐνδεκαετής, καὶ κόρη ἐννεαετής. Μοὶ διη-
γοῦνται ὅτι ἡ Ἐλένη εἶχεν ὑπανδρευθῇ, καὶ ὅτι ὁ
σύζυγός της ἦτο εἰς τῶν καλλιτέρων πλοιάρχων τοῦ
τόπου. Ἦτο ὁ καπετὰν Κωνσταντῖνος, ἀνὴρ δρα-
στηριώτατος, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος μιμούμενος τὸν γαμ-
βρόν του ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ αὐξήσῃ τὰ κεφάλ-
λαιά του, συστήσας παντοπωλεῖον, ἀλλ' ἐκ τοῦ
μειδιάματος τῆς Ἐλένης ἐνόησα ὅτι ὁ φίλος μου
δὲν εἶχε γεννηθῇ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ περιουσίαν, διότι
ἡ ἀγαθότης του ἦτο μεγάλη, αἱ δὲ ἀγαθοεργίαι
του ὑπερέβαινον τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του.
Ὅθεν καὶ πρὸς ἀνταμοιβήν, οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἐξε-
λέξαν αὐτὸν πάρεδρον, πράγματι δὲ αὐτὸς ἦτο ὁ
ἀληθὴς τοῦ χωρίου δήμαρχος. Μετὰ δύο ὥρας ἐφθασε
καὶ ὁ πλοίαρχος, καὶ μετ' ὀλίγον παρεκάθησα παρὰ
τὴν τράπεζαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας πλή-
ρους χαρᾶς διὰ τὴν ἔλευσίν μου. Ἰδοὺ πῶς ἦλθον
εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς μου μετὰ ἀπουσίαν
πεντήκοντα ἐτῶν. Οὐδέποτε δὲ ἠσθάνθην εὐτυχίαν
μεγαλειτέραν ταύτης.

Β'. Ο ΝΟΜΟΣ

Ὁ Ἀνδρόνικος ὅστις ἐγνώριζε τὰς συνηθείας μου,
ἐπειδὴ ὑπῆρξεν ὑπηρετῆς μου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θά-
λαμόν μου περὶ τὴν ἑκτὴν τῆς πρωῒας μετὰ τοῦ
ἐγγόνου του: «Ἰδοὺ, εἶπεν, καλὸς τις πολίτης.»

Ὁ μικρὸς πολίτης ἐγένετο φίλος μου ἀκολουθῶν
ἀναμφιβόλως τὸ παράδειγμα τῆς οἰκογενείας του.
Μὲ ἐκάλει ἀνάδοχόν του πεπεισμένος, ὅτι εἶχε
πρὸς τοῦτο δικαίωμα, ἐπειδὴ ἡ μήτηρ του ἦτο
βαπτιστικὴ μου. Ἦτο δὲ παῖς καλῶς ἐσχηματι-
σμένος, ἱκανῶς ζωηρός, καὶ ὡς ζήσας πάντοτε ἐν
μεγίστῃ οἰκειότητι μετὰ τοῦ πάππου του, ἦτο
παραδόξως συνετός, καί, ὡς δὲν ἐβράδυνα νὰ τὸ
παρατηρήσω, ἦτο πολὺ προσηλωμένος περὶ τὴν
πολιτικὴν καὶ δὲν ἦτο παράδοξον, ἐπειδὴ ὁ πάπ-
πός του οὐδέποτε ὠμίλει περὶ ἄλλου ἀντικειμένου.
Ἐννοεῖται ὅτι οὐδὲν ἐνόει, καὶ τὸν ἤλεγχον διὰ τὴν
διαγωγὴν του, ὅτε ἡρώτα τί θὰ εἶπη κοινωνιστῆς
κλπ. Ὅθεν ἐδοκίμασε νὰ ἦναι εὐτυχέστερος μετ'
ἐμοῦ. «Ἀνάδοχέ μου, μοὶ λέγει, τί κάμνουνσι λοι-
πὸν οἱ βουλευταὶ ἐν Ἀθήναις; Διατί λέγουσιν ὅτι
πάντοτε συζητοῦσι;»

Φιλέ μου, τῷ λέγω, θὰ σοὶ ὁμιλήσω περὶ Ἀθη-

νῶν καὶ τῆς κυβερνήσεως ἄλλοτε. Σήμερον, ἂν σὲ
εὐχαριστῇ, θὰ σοὶ δώσω πληροφορίας περὶ τοῦ
χωρίου.

Ὡ! Ὡς πρὸς τοῦτο, ἀνάδοχέ μου, ἐγὼ γνω-
ρίζω καλλίτερόν σου. Οὐδεμία γωνία ὑπάρχει, ὅπου
νὰ μὴ δύναμαι νὰ ὑπάγω διὰ κλειστῶν ὀφθαλμῶν.
Ἐχομεν δήμαρχον, τὸν κ. Νικάνδρον, σχολάρχην,
τὸν κ. Δημητριάδην, ἐπίσκοπον, τὸν σεβασμιώτα-
τον κ. εἰρηνοδίκην, τὸν κ. Μ., συμβολαιογράφον, τὸν
κ. Ν. τὸν ἀρτοποιόν, δύο κρεοπώλας, ἐκ τῶν ὁποίων
ὁ εἰς εἶνε δημοτικὸς σύμβουλος, ἱατρόν, κλπ...

Εἰπέ μοι, τέκνον μου, ὑπῆγες εἰς τὰ πλησίον
χωρία;

— Πολλάκις, ἀνάδοχέ μου. Μόλις ἀπέχουσι μίαν
λεύγαν! Εἶνε αἱ κῶμαι καθαραί, ὅπως αἱ Ἀθηναί;

— Πολλοὺ γε καὶ δεῖ! Δὲν ὑπάρχουσι φανοί, αἱ
ὁδοὶ δὲν εἶνε λιθόστρωτοι, οὔτε ἐσαρωμένοι. Ὅλην
τὴν ἡμέραν βλέπει τις τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ κα-
πηλεῖα καὶ ἐνίοτε ὅλην τὴν νύκτα νὰ φωνάζωσι
καὶ νὰ κτυπῶνται. Οἱ παῖδες δὲν φοιτῶσι εἰς τὸ
σχολεῖον, εἶνε πάντες ῥυπαροί, ῥακενδύται. Λέγου-
σιν ὅτι δὲν κάμνουνσι ἄλλο παρὰ νὰ κλέπτωσι καρ-
πούς. Εἶνε κακὸς τόπος, ἀνάδοχέ μου. Ὅποια δια-
φορὰ ὡς πρὸς ἡμᾶς!

— Ἀλλὰ γνωρίζεις πόθεν προέρχεται αὕτη ἡ
διαφορὰ;

Ἐνεκα τοῦ πάππου. Ὅλοι θὰ σοὶ τὸ εἴπωσιν.
Ὅταν ἐπιπλήττῃ αὐτοὺς διὰ τὴν κακὴν των δια-
γωγὴν, δὲν παύουσι τοῦ νὰ ἀποκρίνωνται. Ὡ! ἂν
εἶχομεν πάρεδρον ὡς εἶνε ὁ ἰδικός σας!

— Ἀλλὰ πῶς τὸ κατορθώνει ὁ πάππος σου διὰ
νὰ διοικῇ τόσῳ καλῶς τὴν κοινότητά του;

Πῶς τὸ κατορθώνει; Δὲν γνωρίζω, ἀνάδοχέ μου.
Εἶναι τὸ ἄωτον τῶν ἐντίμων ἀνθρώπων. Ἐνταῦθα
ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀγαπῶσι, καὶ ὅλοι τὸν φο-
βοῦνται.

Καὶ ὁμοῦ αὐτὸς οὔτε τὰς ἐδοῦς, σαρώνει, οὔτε
τοὺς φανούς ἀνάπτει, οὔτε κλείει τὰ καπηλεῖα τὴν
ἐσπέραν, οὔτε ὁδηγεῖ αὐτὸς τοὺς παῖδας εἰς τὸ σχο-
λεῖον;

Οὐχί, οὐχί, οὐχί! κάμνει βλέπετε ἀποφάσεις,
τὰς ὁποίας γράφει ὁ ἴδιος ἐπὶ μεγάλων φύλλων
λευκοῦ χάρτου. Καὶ ἐνίοτε γράφει αὐτὰς ἡ μήτηρ,
ὅταν εἶνε κεκμηκότες οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πάππου, ἀλλὰ
πάντοτε εἶνε αὐτὸς, ὅστις τὰς συντάττει. Ὁ Πέτρος
τὰς συγκολλᾷ εἰς τὴν θύραν τοῦ δημαρχείου, καὶ
εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἐπαύριον πάντες οἱ
ἄνθρωποι τὰς ἐχουσιν ἀναγνώσει. Παντοῦ δὲ λέ-

γεται: Λαμπρά! Έχει δίκαιον, ο κύριος πάρεδρος! Καί εἶνε ὑποχρεωμένος τις νὰ τὸν ὑπακούῃ.

— Ἀλλὰ διατί ὑποχρεοῦνται νὰ τὸν ὑπακούωσιν;
— Ἐπειδὴ εἶνε ὁ νόμος.

Ὁ πάππος σου ἐκδίδει διαταγὴν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ληστὰς τοῦ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς οἰκίας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν κατοίκων, καὶ διαρπάζωσι πᾶν, ὅ,τι ἐκεῖ εὐρίσκουσιν, καὶ νὰ κλέπτωσι τὰ χρήματά των ἐκ τῶν ἐρμαρίων των;

Δὲν ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα λησταί, ἀνάδοχέ μου.

— Ἀλλ' ἂν ὑπῆρχον;

Ὁ πάππος δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐκδίδῃ πρὸς τοῦτο διαταγὰς. Διὰ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης φυλάττει ἑκαστος, ὅ,τι ἀπέκτησε διὰ τῆς ἐργασίας του καὶ ὅ,τι περιῆλθεν εἰς αὐτὸν ἐκ κληρονομίας. Ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἱερεὺς ἐπαναλαμβάνουσι τοῦτο εἰς ἡμᾶς κατὰ Κυριακὴν, λέγοντες ὅτι τοῦτο εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ πάππος μᾶς συγκαλεῖ ἐνίοτε τὴν ἐσπέραν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ δημαρχείου καὶ μᾶς ἀναγινώσκει βιβλία, ἐν οἷς γίνεσθαι φανερόν ὅτι, ἂν ἑκαστος δὲν ἦτο κύριος τῶν ἀγαθῶν του, οὐδεὶς θὰ ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ ἐργάζεται διὰ νὰ παρασκευάσῃ εἰς ἑαυτὸν τοιαῦτα. Δὲν θὰ ἔκαμνον πλέον οἱ ἄνθρωποι οἰκίας διὰ νὰ στεγάζωνται, οὔτε ὑφάσματα διὰ νὰ ἐνδύονται. Οἱ ναῦται δὲν θὰ ἐπορεύοντο πλέον εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ φέρωσιν ἰχθὺς καὶ πᾶν εἶδος τροφῆς μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των. Τὰ ὄρφανὰ θὰ ἀπέθνησκον οἰκτρῶς. Θὰ εἴμεθα τότε εἰς θέσιν χείρονα τῆς τῶν ζώων, διότι πολλὰ μεταξὺ ἐκείνων ἔχουσι τὴν φυσικὴν ὀρμὴν, ἥτις τὰ ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἐργασίαν, ὡς αἱ μέλισσαι, αἵτινες δὲν παύουσι τοῦ νὰ κάμνωσι καλὸν μέλι. Φαίνεται, ἀνάδοχέ μου, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν Ἀφρικῇ, μακρὰν, πολὺ μακρὰν ἀπὸ ἐδῶ, χῶραι ἄγριαι, ἐνθα δὲν γνωρίζουσι τὸν θεῖον νόμον. Ἐκεῖ, οἱ ἀσθενεῖς πνίγονται ἢ τοὺς μεταχειρίζονται οἱ ἰσχυρότεροι, ὡς τοὺς δούλους καὶ τὰ θηρία, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἰσχυροὶ ζῶσιν, ὡς τὰ ζῶα, ἡμίγυμνοι εἰς σπήλαια, ἡναγασμένοι πάντοτε νὰ ἦνε ἔτοιμοι πρὸς ἄμυναν, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς τὰς νόσους των, οὐδὲν ἔχοντες πλησίον των νὰ ἀγαπῶσι, καὶ οὐδένα ὅστις νὰ τοὺς ἀγαπᾷ. Ὁ πάππος λέγει ὅτι ὁ ἀριθμὸς των ὁσημέραι ἐλαττοῦται, καὶ ὅτι θὰ ἐξαφανισθῶσιν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Λέγει ὡσαύτως ὅτι ὁ νόμος φαίνεται ἐνίοτε πιεστικός, ἀλλ' ἂν σκεφθῶμεν καλῶς, θὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλομεν τὴν ἡμετέραν ἀσφάλειαν καὶ εὐτυχίαν.

Ὅταν ἡ Μαρούλα ἡ ὑπηρετρία μας ζυμώσῃ καλὸν ἔρτον, τὸν φέρει πρὸς τὸν Νάσον, τὸν καμινέα, ὅστις τὸν ψήνει εἰς τὴν κάμινόν του. Εἶνε δὲ αὕτη πολὺ βεβαία ὅτι οὗτος θὰ τῇ ἀποδώσῃ αὐτόν, ὅταν ἐψηθῇ, λαμβάνων ἀντὶ τούτου χρήματα. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἀγοράζει οὗτος πᾶν ὅ,τι χρῆσιμεύει δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Θὰ ἔβαινε δὲ πολὺ κακῶς ἡ ἐργασία του, ἂν οὐδεὶς εἶχεν εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην. Καί ὁ κ. Εὐγενεΐδης ὁ ἱατρός, ὅστις θεραπεύει πάντας, ὅσοι εἶνε ἀσθενεῖς; Φαίνεται ὅτι εἰργάσθη ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, χωρὶς νὰ κερδίσῃ τι, διὰ νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ μᾶς θεραπεύῃ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἂν δὲν τὸν ἐπλήρωνον, ὅταν τὸν ἐπισκέπτονται κατὰ Παρασκευὴν, θὰ εὐρίσκοντο, ἄλλοι, ὅπως ἐργασθῶσιν, ὡς αὐτός, καὶ καταστῶσιν ἱατροί; Ἐπρεπε τότε νὰ ὑποφέρῃ τις ἄνευ ἱατρικοῦ, καὶ ἴσως νὰ ἀποθνήσκῃ ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης ἀσθενείας.

Ὁ πάππος λέγει ὅτι καὶ οἱ παῖδες αὐτοὶ ἐννοοῦσι πᾶν τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη εἶνε φῶς διὰ τὸ πνεῦμα, ὡς ὁ ἥλιος εἶνε φῶς διὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Διὰ τοῦ νόμου, ἀνάδοχέ μου, ὅλος ὁ κόσμος ἔχει πᾶν ὅ,τι τῷ χρειάζεται· ὁ πατήρ μου δὲν γνωρίζει νὰ κατασκευάζῃ ὑποδήματα, ἀλλ' ἀγοράζει ταῦτα παρὰ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, ὅστις τὸ καλὸν ἑαυτὸν ἀγοράζει ἐριούχον ἐκ τῆς οἰκίας. Σκέπτομαι, ἀνάδοχέ μου, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς κώμης μας θὰ ἐδυσκολεύοντο, ἂν ἦσαν ἡναγασμένοι νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν πλησίον πόλιν, ὡς αἱ εἰχον ἀνάγκην ἐριούχου ἢ σακχάρους. Ἐνῶ ὁ πατήρ μου κατὰ Σάββατον ἀναχωρεῖ μετὰ τοῦ ἀμαξίου του καὶ φέρει τὴν ἐσπέραν μικρὰ δέματα ἐριούχου καὶ λινῶν, σακχάρους, καφφέ, ἀντακαίου (μουρούνας), τὰ ὅποια ἐπλήρωσε δι' ἰδίων του χρημάτων, βέβαιος ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ ἀγοράσωσι, θὰ τῷ πληρώσωσιν ὅτι κατέβαλε, καὶ τοὶ πλέον διὰ τοὺς κινδύνους του καὶ τὸν κόπον του· εἶνε ὁ νόμος, ὅστις κάμνει πᾶν τοῦτο (γελῶν ἐξ ὅλης καρδίας.) Δὲν εἶνε ἀνάγκη διατάξεων τοῦ πάππου, ἐπειδὴ ὁ νόμος εἶνε ἐκεῖ· ὁ πάππος λέγει ὅτι ὁ νόμος εἶνε ὁ προστατὴς μας, ὁ εὐεργέτης μας. Καὶ ἔχει δίκαιον. Ὅτε ὁ κ. Φίλιππος, ὁ ἀρχαῖος ἡμῶν δήμαρχος ἀπέθανεν, προὔξεναι οἰκτον τὸ νὰ βλέπῃ τις τὰ τέκνα του. Ἡ κυρία Φιλίππου εἶχεν ἀποθάνει πρώτη. Ταῦτα δὲ οὐδένα εἶχον συγγενῇ, οὐδένα, ὅστις νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῶν· ἐγὼ ἤμην πολὺ μικρὸς τότε καὶ δὲν ἐγίνωσκον τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἦσαν σχεδὸν εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Λέγω τότε εἰς τὴν μητέρα, ὅτι θὰ ἦνε χρεῖα νὰ τὰ λάβῃ εἰς τὸν οἶκόν μας, ἀλλ'

αὕτη μοὶ ἀποκρίνεται. «Ἐσο ἡσυχος, καὶ οὐδενὸς θὰ στερηθῶσιν. Εἶνε πολὺ δυστυχῇ διότι ἀπώλεσαν τὸν πατέρα των, ὅστις δὲν θὰ δυνηθῇ πλέον νὰ τὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἂν καὶ ἀπέθανε, θὰ προνοήσῃ ὁμῶς περὶ ὧν των ἀναγκῶν των. Ὅ,τι ἐξηρτάτο ἐξ αὐτοῦ ζῶντος, τοῦτο ἀνήκει εἰς αὐτὰ δυνάμει τοῦ νόμου.»

Ὁ νέος μου φιλόσοφος ἐστάθη ἐνταῦθα, εὐρίσκων δικαίως ὅτι ἤνοιξεν ἀρκετὰ μακρὸν σάδιον συζητήσεως· ἦτο καθαρὸς ἐγγονὸς τοῦ πάππου του. Ἀνεγνώριζε τις τὰς φράσεις τοῦ μέχρι τῶν στροφῶν των· καὶ ἐκεῖνος εἶχε τὴν μανίαν ῥητορεύων νὰ διηγῆται, ὅ,τι συνέβη εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὡς ἡδυνάμην νὰ τὸ ἴδω. Ἀλλ' ὁ μικρὸς ἐνόει προφανῶς ὅ,τι ἔλεγεν. Ἄν καὶ αἱ λέξεις δὲν ἦσαν ἐκεῖνου, εἶχεν ὁμῶς ἰδιοποιηθῇ κατὰ βάθος τὰς ἰδέας του.

— Πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐνταῦθα, ὡς πανταχοῦ, τῷ λέγω, ἄνθρωποι, οἵτινες παραβάνουσι τὸν νόμον.

— Οὐδέποτε, ἀνάδοχέ μου, ἀπεκρίθη μετ' εὐσταθείας.

— Ἄν ὁμῶς συνέβαινε τοῦτο, τί θὰ ἐγίνετο;

— Ὡ! βλέπω ὅτι θέλετε νὰ εἴπητε περὶ τοῦ Μαστροπέτρου (τοῦ χωλοῦ), ὅστις εἶχε κλέψει πρόβατον ἐκ τῆς ποιμνῆς τοῦ Τριανταφύλλου. Ναί! ἀλλ' ἦλθεν ὁ δικαστὴς καὶ ὁ χωροφύλαξ καὶ ἐρρίψαν εἰς τὴν φυλακὴν, τὸν πτωχὸν διάβολον. Ἡ σύζυγός του ἔκτοτε εἶνε πολὺ δυστυχῆς. Ἐρχεται ἀπὸ πρῶτας εἰς τὸν οἶκον, διότι ἡ μήτηρ λέγει ὅτι αὕτη δὲν ὑποφέρει ἔνεκα ἰδικοῦ της σφάλματος.

— Ἀλλ' ὁ Μαστροπέτρος, τῷ λέγω (ἡδυνάμην νὰ τὸ μαντεύσω χωρὶς νὰ ἤμαι μάγος), ἐτρέπη εἰς φυγὴν βλέπων τὸν χωροφύλακα. Καὶ ὅτε εἶδεν ὅτι συνελήφθη, ἐπάλαψε πρὸς αὐτόν, καὶ τῷ κατήνεγκε κακὸν ῥάπισμα.

Μάλιστα, ἀναμφιβόλως. Καὶ τότε, ἦλθεν ὁ ἑτερος χωροφύλαξ καὶ θὰ ἤρχοντο τρεῖς, ὅλη ἡ μοιραρχία. Πρέπει ἡ ἰσχὺς νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν νόμον, ὅπως λέγει ὁ πάππος. Οὐδὲν ἰσχύει κατὰ τοῦ νόμου. Θὰ ἀπῆτουν παρὰ τῆς ἀρχῆς καὶ ἄλλην μοιραρχίαν, ἂν ἐχρειάζετο, καὶ ἄλλην ἀκόμη.

Προεχώρησάμεν μεχρι τῆς μικρᾶς πλατείας, ἥτις κεῖται ἔμπροσθεν τῆς μητροπόλεως, συνομιλοῦντες οὕτω, καὶ ἐκαθήσασμεν ἐπὶ λιθίνου τινὸς καθίσματος, ὅπερ ἴστατο ἐκεῖ ἀπὸ τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας. Ὁ ἥλιος ἦτο πολὺ καυστικός, ἡμεῖς δὲ προεφυλαττόμεθα ὑπὸ τὴν πυκνὴν σκιάν τῆς ἐλάτης. Πτωχὴ γυνὴ κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας της βρέφος, ἐνῶ ἄλλη τὴν ἠκολούθει κρατοῦσα αὐτὴν

ἐκ τοῦ υποχιτωτίου της, μοὶ ἐζήτησεν ἐλεημοσύνην. «Πῶς εἶσαι, Ἰωάννη μου, εἶπεν αὕτη εἰς τὸν νέον σύντροφόν μου, καὶ πῶς ἔχει ἡ κ. Ἐλένη; καὶ ὁ δήμαρχός μας; ἡ οἰκογένεια ὅλη εἶνε καλὰ;»

— Πολὺ καλὰ, ἀπεκρίθη ὁ παῖς. Καὶ ὑμεῖς, Ἀννέττα, ὁ ἱατρός σὲ θεράπευσε; «Θὰ μὲ ἱατρεύσῃ, Ἰωάννη μου», εἶπεν ἐκείνη καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐδάκρυσαν μετὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἐνηγκαλίσθη ἔτι σφικτότερα τὸ μικρόν της, ἐγὼ δὲ καμφοεῖς ἔδωκα αὐτῇ ὀλίγα κεράτια. . . . Εἶνε ἀληθές, κύριε, μοὶ εἶπεν, ὅτι εἶσθε υἱὸς τῆς Μαργαρίτας; Ἐμαθον ὅτι ἦλθετε, καὶ πάντες οἱ πτωχοὶ ἠὲ χαριστήθησαν πολὺ, διότι, ὡς λέγουσιν, ὁμοιάζετε πρὸς τὴν μητέρα σας. — Βεβαίως αὕτη δὲν ἦτο εἰς τοιαύτην ἡλικίαν, ὥστε νὰ γνωρίζῃ ἐκείνην περὶ ἧς ὠμίλει, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος κάτοικοι ἔχομεν τὴν μνήμην μακράν. Ἐπειτα δὲ καὶ ὁ φίλος μου Ἀνδρόνικος δὲν ἦτο ἄνθρωπος, ὥστε νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ λησμονηθῶμεν.

Ἀποῦ δὲ αὕτη ἀνεχώρησεν, εἶπον εἰς τὸν Ἰωάννην: «Σὺ ὅστις γινώσκεις καλῶς τὸ χωρίον, διηγῇ μοι περὶ τῆς δυστυχοῦς ταύτης.»

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης εἶχεν ἀπολέσει τὴν στωμυλίαν του. «Ὁ σύζυγός της ἀπέθανεν, αὕτη δὲ ὑποφέρει ἐκ πυρετοῦ καὶ δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ. — Καὶ ἐκ τίνος ἀπέθανεν; — Ἐκ κρουολογήματος. Λέγουσιν ὅτι τὴν ἔδαιρεν, διότι ἦτο μέθυσος καὶ ἀκηρὸς. — Καὶ πορεύεσαι μεχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀφρικῆς, πτωχέ μου φίλε, διὰ νὰ εὕρῃς ἀγρίους καὶ παραβιαστὰς τοῦ νόμου;»

Ὁ παῖς ἦτο σύννους. — «Ἐξηγήθητί μοι, ἀνάδοχέ μου, διατί ὁ πάππος δὲν ἐμποδίζει τοῦτο. Γνωρίζω τί περὶ τούτου σκέπτεται· λέγει ὅτι δὲν τὸν βοηθοῦσιν, ὅτι δὲν θέλουσι νὰ τὸν ἀκούσωσιν. Ἀποῦ ἡ πτωχὴ αὕτη γυνὴ οὐδὲν κακὸν ἐπραξε, διατί ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ νόμου;

Ὁ νόμος, ἀκριβέ μου, ἐξασφαλίζει ὅλα τὰ δικαιώματα, ὡς ἔλεγεσ κάλλιστα πρὸ ὀλίγου· οὗτος τιμωρεῖ ὅλα τὰ ἀμαρτήματα, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶπες τοῦτο, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ πάντα, οὔτε δύναται νὰ καταστείλῃ πάσας τὰς συνεπείας. Ὁ νόμος εἶνε κυρίαρχος καὶ πανίσχυρος ἐν τῇ διττῇ αὐτοῦ λειτουργίᾳ, τοῦ προφυλάττειν τὰ δικαιώματα καὶ τοῦ κολάζειν τὰ ἀμαρτήματα. Ὁφείλει δὲ καὶ δύναται νὰ ἐπιδιώξῃ τοῦτο. Ἄν δὲ μὴ ἐπιτυγχάνῃ, σημείον ὅτι κακῶς ἐξετελέσθη ἢ κακῶς ἡρμηνεύθη.

Ἀλλὰ τὸ ἐμποδίζει τὴν διάπραξιν ἐγκλήματος, τὸ ἐξασφαλίζει εἰς πάντας οὐ μόνον ὅ,τι αὐ-

τοῖς ἀνῆκει, ἀλλ' ὅ,τι αὐτοῖς ἤθελεν εἶσθαι εὐάρεστον ἢ ὠφέλιμον, εἶνε καθῆκον ἄλλως δύσκολον, πρὸς δὲ ὁ νόμος ὀφείλει πάντοτε νὰ συντρέχη, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ τὸ πραγματοποιήσῃ ὁλοσχερῶς. Ὁ πατήρ οἰκογενεῖας ὁ μᾶλλον συνετός, ὁ μᾶλλον εὐσταθής, ὁ μᾶλλον φιλόστοργος, δὲν παρακωλύει πάντοτε τὸν υἱὸν τοῦ νὰ καταστῇ κακοποιός τις. Ὁ,τι δὲν δύναται νὰ γείνη ἐν μικρῷ κόσμῳ καὶ περιορισμένῳ, πῶς ἤθελε πράξει τοῦτο ὁ δῆμαρχος ἐν τῇ κοινότητι ἢ ὁ ἀρχηγὸς πολιτείας ἐν μεγαλειτέρῳ κράτει! Ἐφανερώθησαν πολλὰ φάρμακα, εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν ἐντελεῖς τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἴσους, καὶ νὰ τοὺς προφυλάξωσιν ἐκ τῆς δυστυχίας. Ὅλα ταῦτα τὰ συστήματα, καίτοι πολὺ διάφορα ἀλλήλων, ἔχουσιν ὅμως τι κοινόν: ὅτι οὐδαμῶς λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐλευθερίαν, ὅτι μᾶς μεταχειρίζονται ὡς αὐτόματα, ἅτινα κάμνουν νὰ περιπατῶσι διὰ τῶν λεπτῶν σχοινίων. Ἐχουσι δὲ καὶ ἄλλο ὅτι εἶνε ἀκατόρθωτα. Οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐπιβάλῃ καὶ οὐδεὶς θὰ ἤθελε νὰ υποταγῇ. Ὁ νόμος δύναται νὰ προλάβῃ τὰ ἐγκλήματα παρέχων εἰς πάντας καλὴν ἀγωγὴν. Βλέπεις τί ὁ πάππος σου κατώρθωσεν εἰς τὸ χωρίον, ἐνθα ἔχετε σχολεῖα. Πρέπει νὰ εἶναι τις πολὺ δεινὸς διὰ νὰ μὴ δύναται νὰ κερδίσῃ τὰ τοῦ βίου τοῦ καὶ πολὺ διεφθαρμένος, ὥστε νὰ μὴ συνειθίσῃ νὰ ἐκπληροῖ τὸ καθῆκόν του. Ὁ κόσμος δύναται νὰ χορηγῇ ἐπίσης εἰς τοὺς ἐνδεδεῖς τὰ μέσα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς φειδοῦς, νὰ ἰδρῶσιν νοσοκομεῖα ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν καὶ ἄσυλα ὑπὲρ τῶν γεγηρακότων ἀγωνιστῶν.

«Βέβαια, βέβαια, ἀνάδοχέ μου. Ὁ πάππος θὰ κάμῃ ὅλα αὐτά, ἐπειδὴ ὁ νόμος τὸ θέλει.»

(Ἀκολουθεῖ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Πρόοδος. — Μῦθοι. — Μοχλὸς τῆς προόδου τὰ κεφάλαια, ὑπὸ ποικίλας μορφάς ἐργαζόμενα ὑπὲρ αὐτῆς. — Συνεργασία δυνάμεις αὐτῆς. — Δυνάμεις τῶν κεφαλαίων.

Α'.

Ἀρχαῖος ποιητὴς σύγχρονος τῆς ἐφευρέσεως πῶν ὑδρομύλων, ὕμνησεν αὐτοὺς παραστήσας τὴν Δῆμητρα ἀπολύουσιν τὰς ἀσχολουμένας εἰς ἄλυσμα σίτου δούλας οὕτως:

Ἰσχετε χεῖρα μυλάτων, ἀλετρίδες, εὐδετε μακρὰ κῆν ὄρθρον προλέγῃ γῆρος ἀλεκτρούων.

Δηὼ γὰρ Νύμφαισι χερῶν ἐπετείλατο μόχθους· αἱ δὲ κατ' ἀκροτάτην ἀλλόμεναι τροχίην, ἄξονα δινεύουσιν· ὁ δ' ἀκτίνεσσιν ἐλκίτατ' στρωφᾶται πισύρων κοῖλα βάρη μυλάκων· γευόμεθ' ἀρχαίου βίτου πάλιν, εἰ δίχα μόχθου δαίνυσθαι Διὸς ἔργα διδασκόμεθα.

ANTIPIATROF XXXIX.

Ζωηρά εἰκὼν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς τὰ κεφάλαια ἐπεδαψίλευσαν τῇ ἀνθρωπότητι. Χειραφῆται τοῦ ἡμίσεος μέρους τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶναι δυναμένοι νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος· οὐδ' ἀνάξιον ἐπομένως νὰ ἐξετασθῶσι τὰ αἰτια τοῦ εὐεργετήματός.

Ὁ ἄνθρωπος, Σίσυφος, ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς κοινωνικῆς τοῦ ἱστορίας καταδικάζεται ὑπὸ τῶν διαταζάντων τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ θεῶν νὰ κινή τὸν λίθον τῆς ὑπομονῆς του, ἐργαζόμενος ἀενάως, ὥθων τὸν λίθον, ὥθων αὐτὸν μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τῆς ζωῆς του, ὅπως ἴδῃ ἐαυτὸν κρημνιζόμενον μετὰ τοῦ λίθου τοῦ εἰς τὰς ὑπώρειας του. Τοιαύτη ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπίνου ἐργασίας ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἐργασία κοπιώδης, βαρεῖα, λίθος ὀγκώδης, πολλὰ προσπάθεια, ἀτομικαὶ ὁμῶς· ὁ Σίσυφος μόνος του ἀναγκάζεται νὰ κυλῇ τὸν λίθον τοῦ πρὸς ἀνήφορον, ὅπως ἴδῃ τὰς προσπάθειάς του ἐξηντλημένας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, μεταιουμένας. Ἐξηντλημένος αὐτός, ἀδυνατεῖ νὰ κρατηθῇ ὁ ἴδιος, πῶς νὰ ἀπολαύσῃ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόπου του, ἀφ' οὗ ἀδυνατεῖ νὰ κρατήσῃ τὸν στρογγύλον λίθον τοῦ κρημνιζόμενον;

Ἐν τῷ ἰνδικῷ μύθῳ, τῇ κεκαλυμμένῃ ταύτῃ ἱστορίᾳ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου, οἱ δόκιμοι τῆς σοφίας ἀνέρχονται καὶ αὐτοὶ βράχον ἀπορρώγα ἀνέρχονται μόνον ἐπίσης πρὸς τὴν κορυφὴν, ἀλλ' ὁ πολιτισμὸς προὐχώρησε, καὶ ὅταν ὁ πρῶτος πέσῃ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου του, ἄλλος τὸν διχδέχεται ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς πτώσεως, ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν ἣν ὁ πρῶτος ἐχάραξεν. Ἡ ἀνθρωπότης ἐκεῖ προοδεύει πρὸς τὸν σκοπὸν ἀλλήλαγγγως, ἀλλὰ βασιζομένη πάλιν εἰς τὰς ἀτομικὰς μόνον προσπάθειας πρὸς κατάκτησιν τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας τῆς ἀνθρωπίνης περιουσίας, τῆς γῆς. Πλὴν πάλιν ὁ δρόμος ἐπίπονος, ἀφ' οὗ αἱ ἀτομικαὶ ἐνέργειαι μόναι ἐργαζόμεναι, ἐξαντλοῦνται ταχέως.

Ἐν τῇ νέᾳ ἱστορίᾳ ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια πικρεῖ· οἱ ἄνθρωποι ἀνέρχονται τὸν λόφον τῆς ζωῆς, τείνουσι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπότητος πλησιάζ-

*) Poetarum Graecorum Lusus. Tom. II. p. 105. V. Friedericus Jacobs.

ζουσι τὴν κορυφὴν, ἀλλὰ συγκαταόμενοι, ὑποδουλῶντες τὴν φύσιν, ἐπινοοῦντες τὸν ἀτμὸν, ἐφαρμόζοντες τὸν ἡλεκτρισμὸν, ἐπὶ μηχανῶν ἐχοῦμενοι. Πόθεν ἡ πρόοδος; Τί τὸ αἶτιον τῆς ἐπικρατήσεως προόδου ἀπὸ τοῦ μύθου τοῦ Σίσυφου μέχρι τῆς πραγματικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος σήμερον; Οἱ μῦθοι αὐτοὶ δεικνύουσιν ἐναργῶς αὐτό. Ὁ ἄνθρωπος ἐγνώρισε τὸ μυστήριον τῆς προόδου, ἀνεῦρε τὴν μυστικὴν κλεῖδα τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κατέρριψε τὰς βαρεῖας πύλας, αἵτινες τέως ἐκράτουν αὐτόν.

Τὸ ἄτομον Σίσυφος, τὸ ἐξαντλούμενον ἐν τῇ ἀπείρῳ ἐργασίᾳ του, τὸ ἀπελπι βλέπον τὸ μέλλον, τὸ διορῶν τὸ χάος μετ' αὐτόν, ἀφ' οὗ παύη μετὰ τὴν πτώσιν του ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας, ὁ ἀνερχόμενος τὸν βράχον τῆς σοφίας Ἰνδὸς ἠννόησαν διὰ τῶν αἰώνων τὸ κατὰ τῆς προόδου τῶν σφάλμα. Ἐπιπτον, διότι ἐνεπιστεύοντο εἰς τὰς ἰδίας μόνον δυνάμεις· ἐπιπτον, διότι αἱ ἀτομικαὶ δυνάμεις δὲν ἐπαρκοῦσι διαιρούμεναι εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐχρηζε γιγάντων ὅπως κατορθώθῃ οὗτος· ὁ Ἀτλας ἔφερε τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὤμων· καὶ ἦτο γίγας. Ὁ Ἡρακλῆς ἔφερε τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων ἀνοίγων νέαν ὁδὸν τῆς προόδου διὰ τοῦ ἐμπορίου· καὶ ἦτο ἡμίθεος. Καὶ τόσκι καὶ πολλοὶ ἄλλοι μέχρι τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος διὰ τὴν μικρὰν μας Ἠπειρόν· μέχρι χρόνων προϊστορικῶν δι' ἄλλους λαοὺς τῆς μεγάλης γείτονος Ἀσίας, ἥτις πάλιν ἔστη κατάκοπος ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς προόδου τῆς. Οἱ Θεοὶ ἐτιμῶρουν τὰς ὑπερανθρώπους προσπάθειάς τῶν δυστυχῶν θνητῶν, οἵτινες ἐννόησαντες τὸ πρόβλημα συνεκέντρουν τὰς ἀτομικὰς δυνάμεις, ὅπως διὰ τῆς συγκεντρώσεως ταύτης ἐπιτύχωσι νὰ μεταβάλῃ τὴν μορφήν ὧσιν οἱ Θεοὶ καλὰ διέταζαν. Τὸ μαντεῖον ἀπεκρίνετο εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸ περὶ τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ. «Μὴ μετάβαλε τὰ καλῶς παρὰ τῶν Θεῶν ταχθέντα.»

Β'.

Νέα ὥθησις ἐδόθη τῇ ἀνθρωπότητι, ἀφ' ἧς αὕτη ἐγνώρισε τὴν δυνάμιν τῆς ἐν τῇ συγκεντρώσει τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων· ὅλοι ὠθοῦσι συμφῶνως καὶ ὁ λίθος κυλίσταται, φθὰς εἰς τὴν κορυφὴν ἥδη. Ἡ συγκεντρώσις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων σωματικῶν καὶ διανοητικῶν ἐπέφερε τὰς ἀπείρους ἐφευρέσεις, ὧν πρὸ ἐνὸς μάλιστα αἰῶνος ἡ ἀνθρωπότης παρίσταται ἐκθαμβος μάρτυς, ἀνοίγουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅσῳ δύναται καὶ ἐντεινύουσα τὴν ὄρασιν, ὅπως βεβαιωθῇ περὶ τοῦ θριάμβου τῆς.

Ὅπου ἀπητοῦντο ἥρωες, ἥδη ὁ γίγας-μηχανή· ὅπου πληθὺς δούλων καὶ ἀριθμὸς πολλὺς κυρίων καὶ διευθυντῶν, εἰς ἐλεύθερος πολίτης καὶ τινες μηχαναί· ὅπου τὰ κτήνη κατηναλίσκοντο ὑπὸ τὸ βάρος ἐργασίας δυσβαστάκτου, ἀκατορθώτου τότε, νῦν οἱ ἀτμίδιπποι προχωροῦσιν ἀκράτητοι, ἐγείροντες μνημεῖα αἰώνια τῇ εὐφυίᾳ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῇ ἰσχύϊ του.

Ὁ κόσμος ὑποτάσσεται εἰς τὸν τελειότερον πάντων τῶν ἀπὸ ἀρχῆς κόσμου ἄνθρωπον τῶν νεωτέρων αἰώνων, ὅστις, ἐν τῇ ἐξελίξει του διὰ τῶν αἰώνων, ἀνέπτυξε πνευματικὴν δυνάμιν μέχρι τελειότητος, καταρρίπτων ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ τῆς συν-ἐργασίας τοὺς ἀρχαίους θεοὺς, ὅπως ἐπὶ τοῦ βάρους τῶν ἐγείρει τὴν τριάδα: ἀνθρωπότητα, νοῦν, ἐργασίαν. Ἀνέρχεται κυλῶν τὸν λίθον τοῦ Σίσυφου ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλ' ὁ ὀγκώδης λίθος κατέστη νῦν ἐλαστικὴ σφαῖρα· ἡ βαρύτης τοῦ γρανίτου ὑπεχώρησεν εἰς τὴν δυνάμιν τοῦ ἀτμοῦ· ἡ λιθίνη ἐποχὴ ὑποχωρήσασα βαθμυδόν, ἀφῆκε τὴν θέσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀτμοῦ, ἥτις βαθμυδόν, ὑποχωροῦσα καταλείπει αὐτὴν εἰς τὴν τοῦ ἡλεκτρισμοῦ.

Ὅπου ἄλλοτε ἡ πολιτεία ἔτρεφε δούλους διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς, ὅπου τόσκι διανοητικαὶ δυνάμεις ἐν τοῖς ὑπογείοις φρέασι κατετρίβοντο ἐν τῇ βαναύσῳ ἐργασίᾳ τῶν μεταλλείων, ὅπου οἱ ἄνθρωποι δίκην μηχανῶν ἐχάνοντο, ἥδη αἱ μηχαναὶ ἐνεργοῦσι μετ' εὐφυίας ἀνθρώπων, οἰκονομοῦσαι εὐφυῶν δραστηριωτέραν πρὸς τελειοποίησιν, πρὸς ἐφευρέσιν, πρὸς ἀνακάλυψιν.

Πλὴν ὅλοι δὲν θαυμάζουσιν ἐπίσης τὸ μέγα τῶν ἐφευρέσεων εὐεργετήμα. Ὁ ἀτμὸς δὲν συγκινεῖ πάντας ἐπίσης· ἡ λατρεία τῶν προόδων δὲν κατέλαβε τὰς καρδίας πάντων. Πολλοὶ καταρῶνται τὰς ἐφευρέσεις ταύτας ὡς δούλοι τοὺς κυρίους τῶν. Ἐξανίστανται κατ' αὐτῶν ὡς ἀδικωτέρων καὶ αὐτῶν τῶν αὐθεντῶν τοῦ μεσαιῶνος. — Αἱ μηχαναὶ εὐεργετιδες; — Ποτέ. Τοῦναντίον ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο δούλος τῶν μηχανῶν. — Ὁ ἄνθρωπος κύριος τῆς φύσεως; Ποτέ. Τοῦναντίον ἐγένετο δούλος τῆς φύσεως, πρὶν ἢ ζητήσῃ νὰ ὑποτάξῃ αὐτήν· καὶ ἐν ᾧ καυχᾶται ἐπὶ τῇ κυριαρχίᾳ του, ὑποκύπτει εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὅπως καταρτίσῃ ὄργανα πρὸς ὑποδούλωσιν αὐτῆς. Ἀλλὰ εἶνε πράγματι δουλεία ἡ ὑπακοὴ εἰς νόμους; ἡ ὑπαρξὶς ἀρμονίας εἶνε δουλεία; Αἱ σχέσεις τῆς εὐφυίας πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ἐγκεφάλου, πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου εἶνε λοιπὸν δουλεία; Δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὸ ἐξευτελιστικὸν τοῦτο ὄνομα εἰς σχέσεις τόσῳ εὐγενεῖς;

Καὶ πράγματι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο δούλος τῶν μηχανῶν; Τὸν Ἀριστοτέλη λέγοντα «ὅταν ἡ κεραὶς ἀρχίσῃ νὰ κινῆται μόνη της, τότε θὰ καταργηθῇ ἡ δουλεία» θὰ ἐκήρυττεν ἡ ἀνθρωπότης προφήτην, ἂν ἡ πρόοδος τῶν ἐφευρέσεων δὲν ὠφέλιτο πρῶτον εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς ἀνάπτυξιν· καὶ πράγματι ἡ δουλεία κατηργεῖτο καθ' ὅσον αἱ ἐφευρέσεις διεδίδοντο· ἡ καταναγκαστικὴ τῶν χειρῶν ἐργασία περιορίζετο καὶ ἡ ἐργασία τῶν ἀνθρώπων ἀνήρχετο κατὰ βαθμίδας τὴν κλίμακα τῆς προόδου, καθισταμένη πνευματικὴ ἐργασία, ἀφ' οὗ τὰς βαρυτέρας τῶν ἐργασιῶν ἀνέλαβον πιστοὶ θεράποντες, πιστότεροι καὶ ἐργατικώτεροι τῶν δούλων ἀνάμειτοι δέ· αἱ μηχαναί. Ἡ Διὶ ἀντικατέστησε καὶ τὰς Νηρηίδας διὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Ἐμπρὸς καὶ σεῖς Νηρηίδες εἶσθαι ἐλεύθεραι. Ὁ ἄτμος εἶναι ἰσχυρότερός σας, ὅταν δὲ καὶ αὐτοῦ εὗρωμεν ἐπαρκέστερον, οἱ ἀντικαταστήσαντες τοὺς ὑδρομύλους καὶ ἀνεμομύλους ἄτμομυλοι ἴσως ἀντικατασταθῶσι δι' ἡλεκτρομύλων.

Ἄλλ' οἰκονομολογικώτεροι ἐνστάσεις ἀλλοχόθεν μείζονος σοβαρότητος ἀναγκάζουσιν ἴσως ἡμᾶς νὰ ἐπιμεινόμεν πλείοτον εἰς τὸ θέμα. Αἱ τόσαι χεῖρες, ἃς ἀπασχολοῦν αἱ ἐργασίαι πρὸ τῶν ἐφευρέσεων σας, θὰ ἔλεγε νέος Ρουσσώ, λάτρες τῆς λιθίνης ἐποχῆς, μένουσι σήμερον ἀργαὶ καὶ ἡ ἀνθρωπότης πράγματι πάσχει, ἀφ' οὗ ἡ ἐργασία λείπει. Καὶ εἶναι λοιπὸν ἀληθές ὅτι: «Ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὰς χεῖρας διὰ νὰ ἐργάζωνται ἀποκλειστικῶς δι' αὐτῶν ὅπως θέλῃ ὁ Ρουσσώ καὶ οὐχὶ διὰ νὰ ἀντικαταστήσωσι τῇ διὰ τῶν χειρῶν ἐργασίᾳ τὴν διὰ τῶν μηχανῶν; Ὁ ἀντιγραφεὺς λοιπὸν πρέπει πάλιν νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν πιστὴν, ὁ ἡνίοχος τὸν ὀδηγὸν τῆς ἄτμαμάξης, ὁ γεωργὸς νὰ ἀφήσῃ τὸ ἄτμοκίνητον ἄροτρον τοῦ χάριν τῆς σκαπάνης, ὁ λιθοτόμος τὴν μηχανικὴν πριόνην χάριν τῶν σιδηρῶν ἐργαλείων τοῦ ἄτμομύλου πρέπει νὰ ἐκλείψῃ πρὸ τοῦ ὕλου; Καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου λοιπὸν δὲν εἶνε κέρδος τῆς ἀνθρωπότητος; καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης δὲν εἶνε κέρδος μέγιστον; τί πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἂν ὀλίγοι ἐργάται στερηθῶσιν ἐργασίας, διότι ἐπέμειναν εἰς τὰς παραδόσεις, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὸν μέγαν τῆς ἀνθρωπότητος νόμον τὴν πρόοδον; Πρέπει χάριν αὐτῶν ἡ ἀνθρωπότης νὰ σταματήσῃ; ἢ ὁ νόμος νὰ παύσῃ ἐνεργῶν; Ἐμπρός, ἔμπρός, εἶνε τὸ σύνθημά μας σήμερον· τόσῳ τὸ χειρότερον διὰ τὸν κωφεύοντα, διὰ τὸν ἐκνηρόν, διὰ τὸν προσκολλώμενον

εἰς τὰς ἰδέας, ἃς ἡ γενεά, ἐν ἣ ἐγεννήθη, τῷ ἔσπειρεν· Ἡ πρόοδος δὲν μετράται κατὰ γενεάς μετράται καθ' ἡμέρας, καθ' ὥρας, σήμερον.

Πλὴν δὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἕνεκα τῶν προόδων τοῦ ἄτμου ἔμεινεν ἄεργος ὁ πληθυσμὸς ὅτος ἄλλοτε ἐπῆρκει εἰς τὴν ἐργασίαν, ἣν σήμερον ἀναπληροῦσιν αἱ μηχαναί.

Ὁ πάπυρος, ἡ μεμβράνη ἑκατοντάδας εὐαρίθμους ἀπασχολοῦν ἴσως ἄλλοτε, καὶ τὰ βιβλία διὰ τὸ ἐπιπονον τῆς ἀντιγραφῆς ἦσαν εὐαρίθμα. Τὸ πιστήριον ἀντικατέστησε τὸν ἀντιγραφέα. Τὰ μηχανικὰ χαρτοποιεῖα ἀντικατέστησαν τοὺς κατεργαζομένους τὴν μεμβράνην, καὶ τὸ βιβλίον ἐπολλαπλασιάσθη. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας ἦν ὀνομαστή καὶ ἐν διαστήματι δεκαοκτῶ ὄλων αἰώνων εὐαρίθμοι ἄλλοι βιβλιοθηκαὶ ἀνεφάνησαν, περικλείουσαι ἴσως καὶ ἑκατομμύριον τόμων μετὰ τῶν διασωθέντων χειρογράφων. Ἐγείρατε εἰς σωρὸν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς σήμερον διεσπαρμένα βιβλία καὶ ὁ Θεὸς τῆς Παλαιστίνης θὰ φοβηθῇ τὸν νέον πύργον τῆς Βαβέλ, πύργον προόδου, πραγματικόν, οὐχὶ μυθικόν· συγκρίνατε τὰς τιμὰς καὶ θαυμάσατε τὴν πρόοδον τῆς προόδου, ἂν μοι ἐπιτρέπηται οὕτω νὰ ἐκφρασθῶ. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις, ἀπαιτοῦσα τάλαντα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀντιγραφῶν, ἐγένετο δημώδης ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν πιστῶν. Καὶ δὲν ὑπάρχουσι σήμερον τόσα πιστήρια, ὅσοι τότε ἦσαν ἀντιγραφεῖς; Ἄν ἡ ἀτμομηχανὴ ἀντικατέστησε τοὺς ἐν τοῖς μεταλλείοις τῶν ἀρχαίων ἐργάτας, ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων ἔμεινεν εἰς ἣν κατὰστασιν παρέδωκαν ἡμῖν αὐτὴν οἱ δούλοι τῶν Ἀθηναίων ἐν Λαυρίῳ; αἱ τόσαι χεῖρες, ἃς ἀπασχολοῦν εὐαρίθμα μεταλλεῖα τῶν ἀρχαίων δὲν εὐρίσκουσι σήμερον ἐργασίαν ἐν ταῖς ἀναριθμήτοις ἐφαρμογαῖς τῆς βιομηχανίας τῶν μετάλλων, ἔστω καὶ παρὰ τὰς μηχανάς.

Αἱ πρόοδοι τοῦ ἄτμου νέας ἀνοίγουσιν ὁδοὺς· διδουσιν ἐργασίαν εἰς τοὺς τέως ἀέργους· αὐξάνουσι τὸν πλοῦτον, δὲν ἐλαττοῦσιν αὐτόν. Τὰ κεφάλαια, ἅτινα ὁ κεφαλαιοῦχος κερδίζει ἐκ τῆς χρήσεως τῶν μηχανῶν δὲν τὰ κρύπτει· τὰ χρησιμοποιεῖ ἄλλα· τοῦ ὅπου μετατίθεται καὶ ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τῶν μηχανῶν ἐργάτης. Ἀπλὴ μετάθεσις γίνεται οὐχὶ δὲ καὶ παῦσις ἐργασίας.

Ὅταν τὸ πρῶτον ὁ σιδηρόδρομος ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ, ἡ μικροσκοπικὴ ἐκείνη γραμμὴ, ἔδιδεν ἡμῖν δειγμα μόνον τῶν ἀλλαχού μέσων τῆς συγκοινωνίας, ὁ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ κόσμος τῶν ἡνίοχων ἔβλεπεν ἄβυσσον καταστρέφουσαν αὐτόν, ἐν ᾧ ὁ

λοιπὸς ἀπηλάσσετο τῆς τυραννίας τῶν ἡνίοχων.

Δεκαετηρὶς μόλις παρήλθε· καὶ ἂν συγκρίνωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμαξῶν τῆς σήμερον πρὸς τὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἂν συγκρίνωμεν τὰ κέρδη τῶν ἡνίοχων σήμερον πρὸς τὰ κέρδη τῶν τότε, ἃς μὴ ἀπορήσωμεν ἐπὶ τῇ διαφορᾷ! Ἡ συγκοινωνία ἡύξησεν, αἱ πόλεις ἐξετάθησαν, καὶ ἡ ὑπηρεσία τῶν ἀμαξῶν ἡύξησεν, ἡ χρῆσις τῶν ἐπολλαπλασιάσθη· ἂν ἦτο περιττὴ, θὰ ἐχάνετο ὑπὸ τὰ βήματα τῆς προόδου, ὅπως ἀφήσῃ τόπον εἰς νέαν βιομηχανίαν συγγενῇ ἐπικερδεστέραν καὶ ὁ μικρὸς κόσμος τῶν ἡνίοχων πάλιν κερδημένος θὰ ἦτο.

Ποῦ ὅμως ὀφείλωμεν τὴν καταπληκτικὴν ταύτην πρόοδον; Πῶς οἱ Οὐαίτ, οἱ Στεφενσὼν, οἱ Μώρυ καὶ τόσοι ἐργάται τῆς προόδου ἠδυνήθησαν νὰ εἰσαγάγῃσι τὰς ἀτελεῖς ἐν τοῖς σπαργάνοις ἔτι ἐφευρέσεις τῶν; Πῶς αἱ ἐφευρέσεις αὗται ἠδυνήθησαν νὰ τελειοποιηθῶσι, νὰ διαδοθῶσι τόσῳ, νὰ πολλαπλασιασθῶσι, νὰ λάβωσι ποικίλας ἐφαρμογὰς; Τίς ὁ μέγας ὁ ἰσχυρὸς αὐτῶν εἰσηγητής;—Τὰ κεφάλαια.

Ἐπιστήμη καὶ κεφάλαια εἶνε αἱ δύο χεῖρες τῆς ἀνθρωπότητος, χεῖρες γίγαντος μεταβάλλουσαι τὴν ἀτραπὸν τῆς προόδου εἰς μεγάλην λεωφόρον. Ὁ γυμνὸς Ἀδάμ τῆς Ἑδέμ, ὁ καταδικασθεὶς νὰ κερδίῃ τὸν ἄρτον τοῦ ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου του, κερδίζει αὐτὸν σήμερον ἐν ἐντάσει διανοητικῆς ἐργασίας.

Καὶ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰς ποικίλας τῶν κεφαλαίων μορφὰς ἐργαλείων ἢ τελείων μηχανῶν, προϊόντων διανοητικῆς ἐργασίας, ὑπολογισμῶν μηχανικῶν, χημικῶν ἐφαρμογῶν ἢ φυσικῶν καὶ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, δι' ὧν ἡύξησεν ἡ παραγωγικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις. Ὅλοι γνωρίζουσιν αὐτάς.

Ὁ Ἀλχημιστὴς τοῦ μεσαιῶνος ὠνειρεύετο τὴν χημικὴν μετατροπὴν τῶν μετάλλων εἰς χρυσόν καὶ ἡ χημεία σήμερον, ἐμμέσως μὲν, ἀλλὰ πράγματι, διὰ τῶν θαυμασιῶν διαταγῶν τῆς μαγικῆς τὰ πάντα μεταβάλλει εἰς χρυσόν.

Ὁ ἄνθρωπος παλαίει πάντοτε, αἰωνίως κατὰ τῆς φύσεως, ὅπως δυνήθῃ δαμάζων αὐτὴν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας του, καθιστῶν τὸν κύριον εὐπειθέστατον ὑπὸ τῆς ἐξουσίας του· καὶ ἐν τῇ πάλῃ του ταύτῃ μόνον ὅπλον ἔχει τὰ κεφάλαια ὑπὸ τὰς ἀπείρους αὐτῶν μορφὰς. Ἐξετάσατε τὸν διοικητικὸν μηχανισμόν οἰουδήποτε καταστήματος ἀτμοκινήτου ὁπωσὺν σπουδαίου· διευθύνται, ὑποδευθύνται, ἐργοδηγοί, ἐργάται, θερμασταί, μηχαν-

νικοί, οἷος στρατὸς τῆς προόδου, ἔχων τὸ ἐπιτελεῖόν του, τοὺς ἀξιωματικούς, τοὺς στρατιώτας, ὅλους ἐν τελείᾳ ἀρμονίᾳ! Ὁ στρατὸς ὅμως οὗτος ἔχει ἀνάγκην καθὼς πᾶς στρατὸς κεφαλαίων ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν. Ἄνευ αὐτῶν εἶναι ἀδρανὲς σῶμα· δι' αὐτῶν καθίσταται δύναμις πανίσχυρος. Τὰ κεφάλαια εἶναι τὸ λίπασμα τῶν τροχῶν—λέγοντες δὲ κεφάλαια ἐννοοῦμεν τὰ κυκλοφοροῦντα, οὐχὶ τὰ πάγια—εἰσέρχονται διὰ τῆς μιᾶς τοῦ ἐργοστασίου θύρας ὑπὸ μίαν μορφήν ἐμπορεύματος, ἐξέρχονται μεταμεμορφωμένα δι' ἄλλης, μεταφέρονται οὕτω εἰς τὴν ἀγοράν, ἐπιστρέφουσιν εἰς νόμισμα, ἀλλάσσουν πάλιν μορφὰς καὶ πρωτεύς πραγματικὸς εἶνε ὁ μάγος τοῦ αἰῶνός μας ὑπὸ τὴν ῥάβδον τοῦ οἰοῦ τοῦ πᾶν κλίνει τὴν κεφαλὴν.

Πῶς εὐηργέτησεν ἑαυτὴν ἡ ἀνθρωπότης κατανοήσασα τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμοιβῆς τῶν κεφαλαίων συνδρομῆς, τὴν ἀνάγκην τῆς συμπράξεως αὐτῶν. Ἄνευ αὐτῆς τὰ ἀτομικὰ κεφάλαια ἐνεργοῦντα διηρημένως, οὐδὲ εἰς πολλοστημόριον τῶν νῦν προόδων θὰ ἐπῆρχουν. Τῷ Γουτεμβέργιῳ, τῷ Οὐαίτ, τῷ Jacqueson, τῷ Stephenson ἡγεῖραν ἀνδριάντας· τὸν μεγαλύτερον ἐν τοῦτοις ἀνδριάντα, ἀνδριάντα γίγαντα ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης τῷ κεφαλαιῷ.

Σ. Ε. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Α. ΦΟΥΚΙΕ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΑΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ΔΙΚΑΙ

ΟΙ ΕΞ ΕΡΩΤΟΣ ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ

Η ΠΟΙΜΕΝΙΣ ΤΟΥ ΙΒΡΥ—ΟΝΟΡΙΟΣ ΟΥΛΒΑΧ
(1827)

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν.)

Εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων. Ὁ πρῶτος μάρτυς εἶναι ἡ μικρὰ Ἰουλιανὴ Σωμόν, ἡ ὁποία συνώδευε τὴν ποιμενίδα ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ δυστυχὴς κόρη δὲν εἶχεν ἡλικίαν πλέον τῶν ὀκτῶ ἐτῶν· εἶναι λίαν συγκεκινημένη ἐκ τῆς πομπῆς θείας τοῦ δικαστηρίου. Ἄν καὶ ἦτο παρούσα ἡ μήτηρ της, ἥτις τὴν ἐνθαρρύνει, τραυλίζει, ἐπιθυμεῖ πλείοτον νὰ κλαύσῃ ἢ νὰ ἀπαντήσῃ.

Ἐρ. Εἶδες τὸν Οὐλβάχ τὴν 25 Μαρτίου, ὅτε ἐφύλαττες τὰς αἰγὰς μετὰ τῆς Ἀγαπίης Μιλλῶ;

Ἀπ. Ναί... ὁ Οὐόριος ἦλθεν· ὠμίλησεν ἐπὶ πολλὴν

ώραν μετὰ τῆς Ἀγαπίας.... Δὲν ἐνόησα τί ἔλεγεν.

Ἐρ. Καὶ ἔπειτα;

Ἀπ. Μὲ ἔστειλαν νὰ φέρω κύπελλον πλήρες ὕδατος· ἀλλ' ὁ Ὀνόριος δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ πῇ. Ἐπειτα ἡ Ἀγαπία εἶπεν, ἰδοὺ, ἔρχεται καταιγίς, πρέπει νὰ πηγαίνωμεν.... Τότε ὁ Ὀνόριος εἶπεν: Ὁχι, δὲν θὰ ὑπάγῃς.... Ἐπειτα τῆς ἔδωκε γρονθοκοπήματα καὶ τὴν ἔριψε κάτω.... Αὕτῃ ἐφώνηξε: Βοήθεια!

Ἐρ. Τί ἔκαμε μετέπειτα ὁ Ὀνόριος;

Ἀπ. Ἐλαβε μάχαιραν καὶ ἐκτύπησε πολλάκις τὴν Ἀγαπίαν.

Ἐρ. Ἡ Ἀγαπία ἔπεσεν; Ἀπ. Ναί.

Ἐρ. Ἐφώνηξεν;

Ἀπ. Δὲν ἤκουσα τίποτε.

Ἐρ. Ὁ Ὀνόριος ἦτο πλησίον τῆς;

Ἀπ. Ὁ Ὀνόριος ἔλαβε τὸν πῖλόν του καὶ ἀνεχώρησε.

Ἐρ. Τί ἔκαμες τότε;

Ἀπ. Συνήθροισα τὰς αἰγας καὶ ὑπῆγα νὰ εἶδοποιήσω τὴν Κυρίαν.

Πρόεδρος, εἰς τὸν κατηγορούμενον. — Τὰ γινόμενα ἔχουσιν οὕτως;

Ὁυὶάχ. — Εἶπον εἰς τὴν Ἀγαπίαν Μιλλὼ ὅτι δὲν θὰ ὑπάγῃ, διότι εἶχον κῆτι νὰ τῇ εἰπῶ ἀκόμη.

Ἐρ. Ἀλλὰ τί εἶχες νὰ τῇ εἰπῇς, ἀφ' οὗ ταῦτο χρόνως ἐκτύπησες αὐτήν;

Ὁ Οὐὶάχ σιωπᾷ.

Εἰς ἐνορκος. — Ὁ κατηγορούμενος ὁμολογεῖ ὅτι ἔδωκε γρονθοκοπήματα εἰς τὴν Ἀγαπίαν Μιλλὼ;

Ὁυὶάχ. — Ὁχι, Κύριε.

Πρόεδρος, πρὸς τὴν μικρὰν Ἰουλιανήν. — Σὺ, τέκνον μου;

Ἰουλιανή. — Μάλιστα ἔδωκε γρονθοκοπήματα.

Οἱ κύριοι Ἐλβελέν καὶ Ὀλλιβιέ, διδόντες τῆς ἱατρικῆς ἀναφέρουσι τὰς γενομένας πρὸ αὐτῶν ἐξετάσεις ἐπὶ τοῦ πτώματος. Ὅτε προσέθηκαν ὅτι οὐδεμία ἀπόπειρα βίας κατὰ τῆς αἰδοῦς τῆς πτωχῆς κόρης ἐγένετο, καὶ ὅτι εἶπετο, ὅτι οὐδέποτε αὕτη εἶχε στενὰς σχέσεις, εἴτε μετὰ τοῦ Οὐὶάχ εἴτε μετ' ἄλλου οἰουδήποτε, ὁ Οὐὶάχ ἐφαίνετο ἀκούων τὰς λεπτομερείας ταύτας μετ' ἀσμένου προσοχῆς, ἀλλ' ἄνευ τῆς παραμικρᾶς συγκινήσεως.

Κυρία Δετρονβίλ, κυρία τῆς Ἀγαπίας Μιλλὼ. — Ἡ Ἀγαπία ἦτο ἐξαίρετον κοράσιον, φρονιμοτάτη καὶ λίαν σεμνή. Ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ Οὐὶάχ ἤρχετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὴν οἰκίαν μου, τὴν ἐμπόδισα ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν δέχεται ἐπὶ πλέον. Αὐτὸς

τῇ εἶχε προσφέρει δῶρά τινα εὐτελοῦς ἀξίας. — Πῶς!

Ἀγαπία, τῇ εἶπον, ἔχεις λοιπὸν ἐραστήν; — Ἀ! μπά! Κυρία, ἀπεκρίθη γελῶσα, δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος. — Ἀδιάφορον, Ἀγαπία, οἰαδήποτε κόρη, ἥτις δέχεται δῶρα παρὰ τῶν ἀνδρῶν, θὰ τὰ πληρόνῃ διὰ τῆς ἀρετῆς τῆς. Μὲ ὑπεσχέθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Οὐὶάχ ὅ,τι ἔλαβε. (Ἐπεται συνέχεια.)

ΕΔΜΟΝΔ ΑΒΟΥ ΓΟΡΓΕΩΝ ΠΤΟΙ ΖΗΛΟΥΤΥΝΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

(Συνέχεια ἰδὲ προηγούμενον ἀριθμὸν καὶ τέλος.)

— Δυσκολώτατον, ἐν τῇ πατρίδι ὑμῶν ἔχουσιν ἐσφαλμένας ἰδέας περὶ τῆς Σιβηρίας· πλὴν δὲ τούτου, καίτοι εἰμαι πλούσιος καὶ φέρω τοιοῦτον τίτλον, δὲν εἰμαι σημαντικὸν πρόσωπον, διότι δὲν ὑπηρετῶσα.

— Ἐννοῶ.

Ἐσκέφθη ἐπὶ τινα λεπτὰ τῆς ὥρας, εἶτα δὲ ἀναλαβούσα τὸν λόγον εἶπεν: «ἐν δυὶ λέξεσιν ἰδοὺ ἡ πρότασίς σας. Τὴν ὑπόληψίν μου εἰς ἀντάλλαγμα περιουσίας!

— Οὐδὲ τοῦτο· οὐδὲν συμφέρον ἔχω νὰ χάσῃτε τὴν ὑπόληψίν σας. Ἐχετε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ δημοσιεύσω τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας μας ὁπότε δῆποτε. Ἀφ' ἐτέρου δ' ἐγὼ θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς δικαιώσω ἔσον δυνάμει· μόνον τὸ θεατρικὸν ἀποτέλεσμα ἐπιδιώκω· ἅμα προξενηθῇ ἡ ἐκπληκτικὴ ἐντύπωσις, ἀνακτᾶτε πάλιν τὴν ὑπόληψίν σας. Ὡστε, ὡς βλέπετε πρόκειται μόνον νὰ παίξῃτε ἐν πρόσωπον ὡς ἐπὶ σκηνῆς. Θὰ συμφωνήσῃτε δι' ὅκτῳ παραστάσεις ἐπὶ μισθῷ, ὃν οὐδεὶς διευθυντὴς θεάτρου προσήνεγκέ ποτε εἰς ἡθοποιόν, καὶ σᾶς ἀφήνω ἐλευθέραν νὰ εἰπῃτε πρὸς πάντας: «Κωμῳδίαν παίζομεν.»

Αἱ συζητήσεις παρετάθησαν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Μαρίας. Ἡ Παυλίνα ἐζήτησε καιρὸν νὰ σκεφθῇ καὶ ἀνεβλήθη ἡ ὑπόθεσις ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα. Ἐν τῷ μεταξύ αἱ φίλαι τῆς νέας τῇ συνεβούλευον ὁμοθυμῶς νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις τοῦ πρίγκηπος. Αἱ μὲν ἔχαιρον βλέπονται αὐτὴν ἀναχωροῦσαν, οἱ δὲ ἡγάλλοντο βλέποντες αὐτὴν ἐκθέτουσαν τὴν ὑπόληψίν της.

Τῇ παρέστησαν τὴν ἀσυγχώρητον ἀδικίαν τοῦ ἀνδρός της, τὴν ἡδονὴν τῆς ἐκδικήσεως, τὸ πρωτοφανὲς τοῦ παιγνίου ὅπερ ἔμελλε νὰ παίξῃ, καὶ τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας ἔμελλε νὰ καρπωθῇ ἐξ

αὐτοῦ. Ἦκουσε μὲ οὐς ῥεμβάζον καὶ ἄλλο τι συλλογιζομένη. Ἀς ἐξηγήσῃ ὁ δυνάμενος τὰ παράδοξα τῆς γυναικείας καρδίας! Πῶς θὰ σᾶς ἐφαίνετο ἂν σᾶς ἔλεγον ὅτι ἐδέχθη τὰς ἀτόπους ταύτας προτάσεις, καὶ συγκατένευεν εἰς τὸ ἄθλιον ἐκεῖνο ταξίδιον, διότι ἀπέθνησκεν ἐκ τοῦ πόθου τοῦ νὰ ἐπαινίδῃ τὸν σύζυγόν της;

Ἀποδείξεις τῆς ἀφιλοκερδείας της εἶναι ὅτι ἀπέριψε τὰ χρήματα τοῦ πρίγκηπος Βασιλικῶφ, καὶ μόνον δι' ἱκεσιῶν ἐδέχθη τοὺς λαμπροὺς ἱματισμούς, οἵτινες ἦσαν, οὕτως εἰπεῖν, αἱ ἐνδυμασίαι τῆς μελετωμένης παραστάσεως. Ἀνεχώρησε τὴν πρώτην Δεκεμβρίου ταχυδρομικῶς μετὰ τῆς ἐξαδέλφης της Μαρίας, καὶ ἔφθασε τὴν 15, ἐπὶ ἐλκῷ θροῦ μεγαλοπρεποῦς φέροντος τὰ οἰκόσημα τοῦ πρίγκηπος. Πᾶσα ἡ πόλις συνεκινήθη ὁ Βασιλικῶφ εἶχε φθάσει πρὸ δύο ἡμερῶν, καὶ οὐδεὶς ἠγνόει τὴν μεγάλην εἰδῶσιν, οὔτε Ῥώσσοι, οὔτε Γάλλοι, οὔτε καὶ οὐδ' αὐτὸς ὁ Γοργεῶν.

Ὁ Παυλίνα ἤδη μετενοεῖ διὰ τὴν κακοκεφαλίαν της. Ἡ προθυμία τῆς δημοσίας περιεργείας τὴν κατέστησε σύννον. Πάντες οἱ ἄνδρες οὐς ἔβλεπε καθ' ὁδὸν καὶ ἐν τῷ Ἀπόπτῳ τῇ ἐνεθούμιζον τὴν μορφήν τοῦ συζύγου της· πάντες οἱ ἄνδρες ὁμοιάζουσιν ἀλλήλους ὑπὸ τὰς μελέτας.

«Ὁ πρίγκηψ τῇ παρεχώρησε δεκαπενθημερίαν διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὰς δυνάμεις της· ἔλαβε δὲ καὶ νέαν προθεσμίαν ὀκτῶ ἡμερῶν, διότι ὁ Γοργεῶν δὲν παρίστα. Ἐβλεπε τὰς θεατρικὰς ἀγγελίας ὅπως οἱ κατὰ δικοὶ ἐπὶ τῆς Τρομοκρατίας ἀνεγίνωσκον τοὺς καταλόγους τοῦ δημίου. Δὲν ἀπῆλυσεν τῆς ἡδονῆς οὔτε τοῦ λαμπροῦ ἱματισμοῦ της, οὔτε τῆς κατοικίας της, οὔτε τῆς υπερβαλλούσης πολυτελείας δι' ἧς περιεβάλλετο. Ἡ αἰθουσά της ἐθεωρεῖτο ὡς ἐν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς Πετροπόλεως. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἦσαν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τῆς Πάρου, τὰ δὲ ἔπιπλα Βαβαίσια (Bauvais) μετὰ εἰκονογραφιῶν. Αἱ θυρίδες δὲν εἶχον ἄλλα παραπετάσματα ἢ τρεῖς μεγάλας καμελλίας ἐν εἰδει παραδενδράδων ἐπιτεθειμένων. Ἐν τῷ μέσῳ, ὑπὸ ὑπερμεγέθη πολυέλαιον ἐξ ἀληθοῦς κρουστάλλου ἐφαίνετο διβάριον κυκλοειδὲς σκιζόμενον ὑπὸ κλαυθυμῆρας καμελλίας, ἀληθοῦς θαύματος τῆς κηπουρικῆς τέχνης. Ἡ Παυλίνα μόλις ἔδωκε προσοχὴν εἰς αὐτό. Ὁ μάγειρός της, περιδόξος Προβηγκιανός, τὸν ὁποῖον ὁ Βασιλικῶφ εἶχε κλέψῃ ἀπὸ τινος Γερμανοῦ πριγκιπεπισκόπου, μάτην ἐξήντησε πάσας τὰς δυνάμεις τῆς φαντασίας τοῦ ἡ Παυλίνα

δὲν εἶχε πλέον ὁρεξίν. Καὶ ὅμως ἦτο ὁπωσοῦν λαίμαργος ὅτε ἐδεῖπνε μετὰ τοῦ ἀνδρός της ἐν τῷ Ἀγγλικῷ καφενεῖῳ τῶν Παρισίων. Τῇ 6^η Ἰανουαρίου ν. ε. ἡ θεατρικὴ ἀγγελία ἦν ἐκόμισαν αὐτῇ διελάνθανεν ὅτι ὁ Γοργεῶν παρίστα τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τὸ γεῦμα τῆς Μαγδαλοῦς· ἡσθάνθη ὥσει ἐλάμβανε τραῦμα κατὰ καρδίαν. Ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ εἰς τὸν ἄνδρα της. Τῷ ἔστειλεν ἐπιστολὴν πλήρη στοργῆς καὶ ἱκετευτικωτάτην, ἐν ἣ τῷ διηγεῖτο πιστῶς πᾶν ὅ,τι εἶχε συμβῇ.

«Δὲν ἤξεύρω τί θὰ γίνω, ἔλεγεν· εἰμαι μόνη, ἄνευ στηρίγματος καὶ ἄνευ συμβουλῆς. Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου μας μοὶ ὑπεσχέθης βοήθειαν καὶ προστασίαν· ἔλθῃ εἰς βοήθειάν μου!» Εἰσέβαλεν εἰς τὸν φάκελλον τῆς ἐπιστολῆς μικρόν τι ἄνθος ξηρόν, διατηρηθὲν μεταξὺ δύο φύλλων τοῦ Μολιέρου της· ἦτο δὲ τοῦτο λευκοῖόν τι τῶν τοῦ Φονταίνεβλώ. Δυστυχῶς ὅμως ὁ κομίσας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸν Γοργεῶνα ἔφερε τὴν στολὴν ὑπηρετοῦ τοῦ πρίγκηπος Βασιλικῶφ.

Τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Παυλίνα ἀφῆκε νὰ ἐνδυθῇ ὡς νὰ ἦτο νεκρά. Ἠλπίζε πως ὅτι ὁ πρίγκηψ ἔλεδν αὐτὴν ἤθελε τὴν ἀπαλλάξῃ τοῦ νὰ τὸν συνοδεύσῃ· ἀλλὰ καταβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἀμάξης πρὸ τῆς θύρας τοῦ προδόμου, τὸν εἶδε τρέχοντα ἐσπευσμένον καὶ περιχρῆ· τὸν ἠκολούθησε κλονομένη μέχρι τοῦ θεωρείου ὅπερ ἦτο ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς ἑδρας της, χωρὶς νὰ ἴδῃ ὅτι ὅλον τὸ θέατρον εἶχε τὰ βλέμματα ἐστραμμένα ἐπ' αὐτήν. Ἡ αἰθουσα τοῦ θεάτρου ἦτο πλήρης· οἱ Ῥώσοι ἐώρταζον τὰ Χριστούγεννα. Ἡ διεύθυνσις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν ἐκάστου θεωρείου νὰ συσσωρεύσῃ ἐκεῖ ὅσον κόσμον φυσικῶς ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ· τὸ ἡμικύκλιον ἦτοι ἀμφιθέατρον, ἦτο ἐστρωμένον μὲ κεφαλὰς, αἵτινες ἅπασαι ἔβλεπον εἰς τὸ θεωρεῖον τοῦ Βασιλικῶφ. Ὅτε ἡ αὐλαία ἤρθη, ἡ Παυλίνα ἰλιγγίασεν. Ἐβλεπεν ἐνώπιόν της βάρβαρον πλήρες πυρός, καὶ ἐκρατεῖτο ἀπὸ τῶν κιγκλίδων ἵνα μὴ ἐμπέσῃ εἰς αὐτό.

Ὁ Γοργεῶν ὠπλίσθη μὲ τόλμην καὶ ἀδιαφορίαν, ἐκάλυψε τὴν ὠχρότητα τοῦ ὑπὸ παχὺ στρώμα ἐρυθροῦ χρώματος, ἀλλ' εἶχε λησμονήσει νὰ βάψῃ τὰ χεῖλη του, ἅτινα ἤδη κατέστησαν πελιδνά. Ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ ἑαυτοῦ τοσοῦτον ὥστε τὰ διατηρήσῃ τὴν μνήμην του, καὶ ἔπαιξε τὸ μέρος του μέχρι τέλους. Ἡ ἐσπερίς ἐγένετο θυελλώδης. Τὸ ἀχρσατήριο τοῦ θεάτρου Μιχαὴλ σύγκειται ἐκ δύο καλῶς διακεκριμένων στοιχείων, τὴν ὑψηλὴν τῶν

Ῥώσων κοινωνίαν καὶ τὴν γαλλικὴν ἀποικίαν. Ὑπάρχουσι πλείονες τῶν ἐξακισχιλίων Γάλλων ἐν Πετροπόλει, καὶ πάντες ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν ἔμποροι, κομμωταὶ ἢ μάγειροι, ἀγαπῶσι μανιωδῶς τὸ θέατρον.

Οἱ Ῥώσοι ἐθαύμασαν τὸ πραξικόπημα τοῦ Βασιλικῶφ, καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶχον χειροκροτήσει ἐπὶ τῇ διακωμωδήσει αὐτοῦ, ἐτάχθησαν ἤδη εἰς τὸ μέρος του, καὶ οἱ μὲν Γάλλοι οἵτινες εἰδωλολάτρευον τὸν Γοργεῶνα κατεπευφήμισαν αὐτόν, οἱ δὲ Ῥώσοι ἀπεκρίθησαν δι' εὐφημιῶν εἰρωνικῶς, χειροκροτοῦντες ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἄνευ λόγου. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς αὐλαίας τὸν ἀνεκάλεσαν τόσον ἐπιμόνως, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἀνεμφανισθῇ. Ἡ Παυλίνα ἦτο μᾶλλον νεκρὰ ἢ ζῶσα.

Τὴν ἐπιόυσαν παριστάνετο ὁ Μισάνθρωπος καὶ ὁ Ὁδερναῖος. Ὁ Γοργεῶν ἦτο ὄντως θαυμάσιος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μαχαβόινου. Οἱ Γάλλοι εἶχον κομίσει στεφάνους, οἱ δὲ Ῥώσοι τῷ ἔρριψαν στεφάνους γελοίους. Κατεργάρης τις τῷ ἐφώναζε: «Πολλὰ προσκυνήματα εἰς τὴν Κυρίαν σας!»

Ἐπιστρέφων εἰς τὴν κατοικίαν ἔχυνε δάκρυα λυσσαλέα· εὐρὼν δ' ἐκεῖ ἐπιστολὴν τῆς Παυλίνας δακρύβρεκτον, τὴν κατεπάτησεν ὑπὸ τοὺς πόδας του, τὴν κατέσχισε καὶ τὴν ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ.

Μετὰ τὰς δύο φρικώδεις ταύτας ἐσπέρας, ἡ Παυλίνα ἐντρομος γενομένη διὰ τὴν σιωπὴν τοῦ συζύγου της, καθικέτευσε τὸν πρίγκιπα νὰ τῇ χαρίσῃ τὰς ὑπολειπομένας ἐσπέρας. Ὁ Γοργεῶν δὲν εἶχε τιμωρηθῇ ἀρκούντως; Ὁ Βασιλικῶφ δὲν εἶχεν ἀρκούντως ἐκδικηθῇ;

Ὁ πρίγκιψ ἐφάνη εὐδιάλλακτος· ἐχάρισεν εἰς τὸν Γοργεῶνα τὸ ἥμισυ τῆς ποινῆς του, καὶ ἀπεφάσισεν ὥστε τὴν μεθαύριον μετὰ τὴν παράστασιν ν' ἀφεθῇ ἡ Παυλίνα ὅπως διαθέσῃ τὸν καιρὸν της κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ. «Πρέπει νὰ ἤμεθα δίκαιοι, εἶπεν· ὁ Γοργεῶν μ' ἐπαιξεν ἐπτάκις ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας· ἀλλὰ τοιαῦται ἐσπερίδες ὡς αἱ ἰδικαί μας ἰσοδυναμοῦσι πρὸς διπλάσιαις. Μετὰ τὴν τετάρτην ἡ τιμὴ μου θὰ ᾖ καὶ ἱκανοποιημένη.

Ἐμελλον νὰ παραστήσωσιν ἐπὶ δύο ἡμέρας κατὰ συνέχειαν βωδεβίλλιον ἀστείότατον τῶν κκ. Ἐαβιέρου καὶ Βαρίνου, τὴν *Μῆριν* τοῦ *Ἀχιλλέως*. Ἦτο σχεδὸν κατάλληλον διὰ τὴν περίστασιν. Ὁ Ἀχιλλεὺς Παγγολίνος εἶναι Σγαναρέλλος νεώτερος, ὅστις φαντάζεται ὅτι εὕρισκε πανταχοῦ ἀποδείξεις τῆς ἀτιμίας. Ἐὰν εὕρῃ βακτηρίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ του, πιστεύει ὅτι ἐλησμονήθη ὑπὸ ἐραστοῦ τῆς γυναί-

κός του, καὶ τὴν κατακερματίζει πρὶν ἐξετάσῃ ἂν ᾖ ἰδική του. Ἀησμονεῖ τὸν πῖλόν του ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς συζύγου του, ἐπιστρέφει τὸν εὕρισκει ἐκεῖ, τὸν ἀρπάζει καὶ τὸν ποδοπατεῖ· ζητεῖ πανταχοῦ τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ κατηραμένου τούτου πῖλου. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀπελπισίας του, θέλει νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ζωὴν του· γεμίζει πιστόλιον διὰ νὰ καπνίσῃ τὰ μυαλά του· ἀλλὰ μικρά τις ἐνστασις τὸν κωλύει· θέλει μὲν ν' ἀποθάνῃ, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ αἰσθανθῇ πόνον· ὁ μὲν θάνατος τὸν προσελκύει, ἡ δὲ ὁδὸν τὸν ἀποκρούει. Ἰνα λοιπὸν συμβιβάσῃ τὴν πρὸς τὴν ζωὴν ἀποστροφὴν του πρὸς τὴν πρὸς ἑαυτὸν στοργὴν του, τίθεται ἀπέναντι κατόπτρου καὶ αὐτοκτονεῖ εἰκονικῶς.

Ἡ *Μῆρις* τοῦ *Ἀχιλλέως* ἐπέτυχε θορυβωδέστατα ἐν τῷ θεάτρῳ *Μιχαήλ*. Πᾶσα λέξις εἶχε τὸν τόπον της. Δύο ὥρας πρὸ τῆς παραστάσεως ὁ Γοργεῶν εἶχεν ἀρνηθῇ τὸ νὰ δεχθῇ ἐπίσκεψιν παρὰ τῆς γυναικὸς του. Ἐπαιξε λοιπὸν τὴν *Μῆριν* φυσικώτατα. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως τὸ πιστόλιόν του ἦτο λείψανον ἱερὸν, ἐξαχθὲν ἐκ τῆς ἀποθήκης τῶν παρεπομένων. Δὲν ἦναψεν. Εἷς ἐκ τῶν παρὰ τὴν ὀρχήστραν μεγάλων ἀνεφώνησε κακοπροφέρων τὴν γαλλικὴν «*Pas de chance!*» Ἀποτυχία!

Μετὰ τὴν παράστασιν, δικαιολογουμένου τοῦ διευθυντοῦ ὁ Γοργεῶν τῷ εἶπε: «Δὲν βλάπτει· ἔχω ἐν πιστόλιῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, τὸ φέρω αὐριον.» Ἠλθε μὲ πιστόλιον δίκροτον, ὥραιον ὅπλον, τῇ ἀληθείᾳ. «Βλέπετε, εἶπεν, εἰς τὸν διευθυντήν, ἐὰν ἀποτύχῃ ἡ μία βολή, ἔχω τὴν ἐτέραν.»

Ἐπαιξε μετὰ πλείονος οἴστρου παρὰ ποτε. Εἰς τὴν τελευταίαν σκηνὴν ἀντὶ νὰ σκοπεύσῃ κατὰ τοῦ κατόπτρου ἐσκόπευσε κατὰ τῆς γυναικὸς του καὶ τὴν ἐφόνευσεν· εἶτα δὲ ἀνετίναξε τὰ μυαλά του. Ἡ παράστασις διεκόπη. Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἔκαμε μέγαν κρότον ἐν Πετροπόλει. Ὁ πρίγκιψ Βασιλικῶφ μοὶ διηγήθη τοῦτο. «Πιστεύετε, μοὶ εἶπε τελευτῶν, ὅτι ὁ Γοργεῶν οὗτος καὶ ἡ Παυλίνα εἶχον νυμφευθῇ ἐξ ἔρωτος; Ἰδοὺ πῶς εἰσθε ὑμεῖς ἐν Παρισίοις!»

ΤΕΛΟΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἡ συνδρομὴ εἶναι ἐτησία καὶ προπληρωτέα:

Διὰ τὰς Ἀθήνας..... ν. δρ. 40

Διὰ τὰς ἐπαρχίας..... ν. δρ. 12

Διὰ τὸ ἐξωτερικόν..... φράγ. 15

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Παρὰ τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας.